

OBA 1993-2018

www.oba.hu

2018. NOVEMBER
KÜLÖNSZÁM

GAZDASÁG és PÉNZÜGY

25 ÉVES AZ ORSZÁGOS BETÉTBIZTOSÍTÁSI ALAP

ELŐSZÓ

KALLÓNÉ CSABA KATALIN – KATONA VIKTÓRIA
Betétbiztosítás és pénzügyi stabilitás

KOVÁCS LEVENTE
A betétbiztosítás szerepe
a bizalmi kapcsolatok fejlődésében

BANAI ÁDÁM – LANG PÉTER
Banki kockázatértékelés stresszteszttekkel
az OBA-nál

VAJAI BALÁZS – TÓTH ISTVÁN
Szemelvények az OBA
kártalanítási tapasztalataiból

KÓMÁR ANDRÁS–SULYOK ANDRÁS
A betétbiztosítók alternatív szerepkörei,
különös tekintettel a szanalási szerepvállalásra

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE

Kovács Levente

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI

Benedek József	Móra Mária
Berlinger Edina	Pandurics Anett
Bod Péter Ákos	Perlusz László
Csaba László	Száz János
Csekő Imre	Veresné Somosi Marian
Győry Máté	Taras Savchenko
Kocziszky György	Yang Zaiping
Magyar István	

FELELŐS SZERKESZTŐ

Marsi Erika

OLVASÓSZERKESZTŐ

Király Katalin

SZERKESZTŐSÉG

Alapítvány a Pénzügyi Kultúra Fejlesztéséért
1011 Budapest, Szalag utca 19.
tel: +36 1 224 0700
email: gp@apkf.hu
HU ISSN 2415-8909

ELŐFIZETÉS

magyar 2000 Ft/lapszám
angol 3500 Ft/lapszám
előfizetés: gp@apkf.hu

NYOMDAI MUNKÁLATOK

Europrinting Kft.
Felelős vezető: Endzsel Ernő

ALAPÍTÓ KIADÓ

TÁRSKIADÓK

SZERZŐK

KALLÓNÉ CSABA KATALIN a Budapesti Corvinus Egyetem doktorjelöltje. Bankszakmai karrierje során foglalkozott kockázati tőkebefektetéssel, piaci kockázati tőkeszámítással, stratégiai kockázatkezeléssel és befektetési szolgáltatásokhoz kapcsolódó belső ellenőrzéssel. Jelenleg egy hitelkockázati tőkeszámítással és pénzügyi jelentések készítésével foglalkozó terület vezetője.
csaba.katalin.corvinus@gmail.com

KATONA VIKTÓRIA iparági elemző és menedzser. Több mint 10 éves szakmai tapasztalattal rendelkezik stratégiai és innovációmenedzsment, projektmenedzsment és vezetői tanácsadás területen. Rendszeresen oktat a Budapesti Corvinus Egyetem Vállalkozásfejlesztési Intézetében innovációmenedzsment tárgyakat, kutatási területe a vállalkozások alternatív finanszírozása.
viktorina.katona.corvinus@gmail.com

KOVÁCS LEVENTE közgazdasági (habilitáció, PhD, MBA) és matematika-fizika (MSc) diplomákkal rendelkezik. A Magyar Bankszövetség főtitkára, a Miskolci Egyetem Nemzetközi Pénzügyek tanszékének a vezetője, az Ázsiai Pénzügyi Együttműködési Szövetség (AFCA, Peking) alelnöke, az Európai Bankfelderáció (EBF, Brüsszel) végrehajtóbizottsági tagja. Több szakkönyv szerzője, illetve szerkesztője. Széles körben (banküzemtan, kamatok és jutalékok, elszámolásforgalom, pénzügyi kultúra) végez szakmai és tudományos kutatásokat.
kovacs.levente@bankszovetseg.hu

BANAI ÁDÁM a Budapesti Corvinus Egyetem pénzügyi befektetéselemző és kockázatkezelő szakán szerzett mesterdiplomát, majd az egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskoláján doktori fokozatot. 2008 óta dolgozik a Magyar Nemzeti Bankban, 2017-től a Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóságát vezeti. Számos tanulmánya jelent meg elismert hazai és nemzetközi szaklapokban.
banaia@mnb.hu

LANG PÉTER 2015-ben szerzett diplomát a Budapesti Corvinus Egyetem biztosítási és pénzügyi matematika mesterképzésén. 2014 óta dolgozik a Magyar Nemzeti Bank Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóságán, ahol elsősorban stressztesztekkel és pénzügyi stabilitási témájú alkalmazott kutatási projektekkel foglalkozik.
langp@mnb.hu

VAJAI BALÁZS közgazdász 2002-ben szerzett diplomát a Nemzetközi Üzleti Főiskolán, ezt követően a Budapesti Corvinus Egyetem Részidős Egyetemi Képzésén (pénzügyi szakirány) folytatta tanulmányait. Számos hitelintézetnél töltött be kockázatkezelői pozíciókat, így a K&H Banknál, az OTP Banknál, valamint a Merkantil Banknál. 2015-től az OBA kockázatkezelési vezetője, majd vezető elemzője.
vajab@oba.hu

TÓTH ISTVÁN mérnök, kommunikációs szakember 2000-ben szerzett diplomát a Szent István Egyetemen, a gazdasági mérnöki kar pénzügyi szakirányán. Ezt követően nemzetközi PR-ügynökségnél dolgozott, később a Budapest Bank és a Raiffeisen Bank médiakapcsolatokért és PR-tevékenységéért felelős munkatársa lett. 2010-től az OBA kommunikációjáért felel, 2015 óta vezeti az európai betétbiztosítókat tömörítő EFDI kommunikációs bizottságát.
toth@oba.hu

KÓMÁR ANDRÁS közgazdászdiplomáját a Budapesti Corvinus Egyetemen, jogászdiplomáját a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen szerezte, jelenleg az Országos Betétbiztosítási Alap ügyvezető igazgatója. Korábban a Pénzügyminisztériumban, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletén és a Magyar Nemzeti Bankban pénz- és tőkepiaci, valamint szanalási területén dolgozott. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem PhD-hallgatója, az egyetem Pénzügyi Jogi Tanszékének megbízott oktatója.
komara@oba.hu

SULYOK ANDRÁS a Budapesti Corvinus Egyetem közgazdasági elemző szakán diplomázott 2012-ben, jelenleg az Országos Betétbiztosítási Alap vezető elemzője. Korábban a Magyar Nemzeti Bank szanalásért felelős területén dolgozott.
sulyoka@oba.hu

TARTALOM

25 ÉVES AZ ORSZÁGOS BETÉTBIZTOSÍTÁSI ALAP

- 2 WINDISCH LÁSZLÓ – KÓMÁR ANDRÁS –**
Előszó
- 3 KALLÓNÉ CSABA KATALIN – KATONA VIKTÓRIA**
Betétbiztosítás és pénzügyi stabilitás
- 8 KOVÁCS LEVENTE**
A betétbiztosítás szerepe a bizalmi kapcsolatok fejlődésében
- 16 BANAI ÁDÁM – LANG PÉTER**
Banki kockázatértékelés stresszteszttekkel az OBA-nál
- 26 VAJAI BALÁZS – TÓTH ISTVÁN**
Szemelvények az OBA kártalanítási tapasztalataiból
- 39 KÓMÁR ANDRÁS – SÜLYOK ANDRÁS**
A betétbiztosítók alternatív szerepkörei,
különös tekintettel a szanalási szerepvállalásra

ELŐSZÓ

Az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) 1993-ban jött létre, és az elmúlt 25 évben a pénzügyi stabilitási védőháló fontos részeként látta el feladatát, elsődlegesen a betétesek kártalanítása révén. A 25 éves OBA-jubileum alkalmából a Gazdaság és Pénzügy című szakmai folyóirat különszáma a betétbiztosítással és az OBA működésével foglalkozó szakmai tanulmányokat tartalmaz.

A tanulmányok szerzői, részben tudományos megközelítésből, részben gyakorlati tapasztalatok alapján, többféle aspektusból vizsgálják és ismertetik a betétbiztosítási tevékenységet és az OBA munkáját. A kiadvány bemutatja a betétbiztosítás szerepét a pénzügyi stabilitás megőrzésében, valamint a bank és az ügyfél közötti bizalmi kapcsolatban, ismerteti a stressztesztekkel történő banki kockázatértékelések szerepét az OBA működésében, szemelvényeket tartalmaz az OBA kártalanítási tapasztalataiból, és kitér a betétbiztosítók és az OBA alternatív szerepköreire is.

Köszönetünket szeretnénk kifejezni a kiadvány létrehozásában való közreműködésükért a szerzőknek (köztük több OBA-dolgozónak), az OBA igazgatótanácsának, a Gazdaság és Pénzügy szerkesztőinek és a lektoroknak. Bízunk benne, hogy a jubileumi kiadványban található írások hasznos ismereteket nyújtanak a betétbiztosítás és az OBA tevékenysége iránt érdeklődőknek, és másokat is inspirálnak a betétbiztosítási téma kutatására, valamint szakmai publikációk készítésére.

Budapest, 2018. november

Dr. Windisch László,
az OBA igazgatótanácsának elnöke

Kómár András,
az OBA ügyvezető igazgatója

BETÉTBIZTOSÍTÁS ÉS PÉNZÜGYI STABILITÁS

Kallóné Csaba Katalin – Katona Viktória

A betétbiztosítás témakörét kutató szerzőket leginkább a betétbiztosítás és a pénzügyi stabilitás összefüggése foglalkoztatja. Az elméleti megközelítés szerint a betétbiztosítás a bankrendszerbe vetett bizalom erősítésén keresztül, a bankrohamok megelőzésével a pénzügyi rendszer stabilitását szolgálja. Az empirikus kutatók azonban a betétbiztosítás és a bankrendszer kockázatának összefüggéseit mérve, eltérő piacokat és időszakokat vizsgálva, vegyes eredményre jutnak: egy részük pozitív, másik részük negatív összefüggést vél felfedezni. Minden szerző elismeri, hogy a bankrohamok megelőzésében játszott pozitív szerepe mellett a betétbiztosítás sajnos erkölcsi kockázat forrása is, hiszen arra ösztönözheti a betéteseket, hogy a kockázat mérlegelése nélkül a magasabb kamatot ígérő bankokban tartsák a pénzüket (a betétbiztosítási értékhatárig). A kockázatosabb hiteleket nyújtó bankok emiatt könnyebben juthatnak finanszírozáshoz, hiszen magasabb betéti kamatokat ígérhetnek, amelyek iránt a biztosítás miatt nagyobb a kereslet, tehát ezáltal a betétesek egy relatíve kockázatosabb bankrendszert is finanszírozhatnak. Ebben a fejezetben áttekintjük a témában elérhető, meghatározó elméleti és gyakorlati kutatásokat. Ezek eltérő eredményei rávilágítanak arra, hogy a betétbiztosítás szakirodalmát a huszonegyedik század tapasztalataival is érdemes kiegészíteni.

Jel-kódok: G21, G01

Kulcsszavak: pénzügy, pénzügyi krízis, pénzpiac, pénzügyi intézmények, pénzügyi szolgáltatások, betétbiztosítás, bizalom, OBA, bankcsőd, pénzügyi válság

ELMÉLETI KUTATÁSOK

A betétbiztosítás elméleti alapmodellje szerint a betétbiztosítás a bankrendszerbe vetett bizalom erősítésén keresztül a bankrohamok megelőzésével a pénzügyi rendszer stabilitását szolgálja, és ezáltal társadalmi többletértéket teremt (*Diamond–Dybvig*, 1983). E modell kidolgozása előtt a szakirodalom nem igazolta a betétbiztosítás értékteremtő képességét, inkább annak árazásával foglalkozott (*Merton*, 1977; 1978; *Kareken–Wallace*, 1978; *Dothan–Williams*, 1980; *Buser–Chen–Kane*, 1981). Először *Diamond–Dybvig* (1983) írta le, hogy a betétbiztosítás csökkenti a nem hatékony bankrohamok és emiatt a bankcsödek valószínűségét. Egy nem hatékony bankroham esetén ugyanis a betétesek nem a

bankok rossz fundamentumai miatt rohanják meg a bankot, hanem csak azért, mert mindenki más is ezt teszi, és nem akarják, hogy a pánik miatt elveszzen a pénzük. Viszont ezzel a lépésükkel növelik annak az esélyét, hogy valóban tönkremegy az adott bank, függetlenül attól, hogy ha nem történik tömeges pénzkivétel, akkor egyébként tönkrement volna, vagy sem. A bankcsődök pedig jelentős veszteségeket okoznak, nemcsak közvetlenül a betéteseknek, hanem közvetetten a gazdaság többi szereplőjének is.

Diamond és Dybvig (1983) modellje a bankoknak egy olyan funkciójára világít rá, amelyről azelőtt kevés szó esett. A bankok a betétesek likviditás iránti igényét szolgálják ki úgy, hogy az illikvid eszközeiket (hiteleket) likvid forrásokká (betétekké) transzformálják. Ez a szolgáltatás egy olyan biztosításként is felfogható, amely lehetővé teszi, hogy akkor vegye fel a betétes a pénzét, amikor arra a legnagyobb szüksége van. A probléma abból adódik, hogy aszimmetrikus az információ a szereplők között. Egyrészt a betétesekről nem tudni, hogy mikor szeretnék kivenni a pénzüket, másrészt a betétesek nem tudják a bankról, hogy csődbe fog-e menni, ezért hajlamosak pánikba esni, és megrohanni a bankot. A betétbiztosítás jelenléte nélkül a Diamond–Dybvig (1983) által felállított játékelméleti modellben két egyensúlyi állapot lehetséges (Nash-egyensúly). Amíg a kívánatos egyensúlyi állapotban minden betétes az időbeli preferenciáinak megfelelően veszi fel, addig a nem kívánatos egyensúlyban mindenki a játék első periódusában akarja kivenni a pénzét, ami bankrohamhoz vezet. Diamond–Dybvig (1983) megmutatta, hogy a betétbiztosítás jelenlétével a kívánatos Nash-egyensúlyi állapot valósul meg. A káros egyensúlyi állapot kiküszöbölése, azaz a bankrohamok megelőzése pedig társadalmi többletértéket teremt, hiszen a pénzügyi intézményeknek nem kell áron alul, rövid időn belül pénzzé tenniük illikvid eszközeiket.

Diamond–Dybvig (1983) modellje a bankrohamok szimulációját és ezzel összefüggésben a bankrendszer működésében rejlő rendszerkockázat kutatását is megalapozza. *Chari–Jagannathan* (1988) tanulmányában a következő jelenséget vizsgálta: ha az emberek kigyózó sorokat látnak egy bankfiók előtt, azt akkor is megrohanják, amikor nincs információjuk arról, hogy vajon csődbe megy-e. Egy másik megközelítés szerint (*Kiss–Rodriguez-Lara–Rosa-García*, 2012) az, hogy a betétesek mennyire képesek megfigyelni egymás bankbetétfelvétellel kapcsolatos döntéseit, szintén befolyásolja a bankrohamok valószínűségét. Amikor nincsenek azokról információik, akkor magasabb szintű betétbiztosítás szükséges; amikor viszont vannak, akkor alacsonyabb is elégséges. Ebből a szerzők arra következtettek, hogy az optimális betétbiztosítási rendszer kialakításához figyelembe kell venni e döntések megfigyelhetőségének mértékét. *Freixas–Parigi–Rochet* (2000) a betétbiztosítás és a rendszerkockázat összefüggésében arra a következtetésre jutott, hogy a betétbiztosítás hozzájárul a bankrohamok megelőzéséhez, és ezáltal a rendszerkockázat csökkentéséhez.

A következőkben azoknak a szerzőknek az eredményeit mutatjuk be, akik empirikus kutatásokkal vizsgálták a betétbiztosításnak a bankrendszerre gyakorolt hatását.

EMPIRIKUS KUTATÁSOK

Az empirikus kutatások célja annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a betétbiztosítás intézménye a Diamond–Dybvig (1983) által leírt elméleti mechanizmus miatt valóban növeli-e a bankrendszer stabilitását, vagy ezt a pozitív hatást ellensúlyozza-e az erkölcsi kockázat jelenléte. Az erkölcsi kockázatot mint a betétbiztosítás egy lehetséges negatív hatását Diamond–Dybvig (1983) is megemlíti. A Betétbiztosítók Nemzetközi Szövetsége által használt meghatározás szerint „*az erkölcsi kockázat akkor lép fel, amikor a felek arra vannak ösztönözve, hogy nagyobb kockázatot vállaljanak, mert a kockázatvállalás költsége korlátos, hiszen azt teljes mértékben vagy részben mások vállalják át*” (IADI, 2014, 10. o.).

Az empirikus kutatások keretrendszerének megértéséhez röviden ismertetem a betétbiztosítási rendszerek evolúcióját. Az első intézményesített betétbiztosítási rendszert az Egyesült Államokban hozták létre 1933-ban, az 1929–33 közötti nagy gazdasági világválság okozta bankcsődökre adott válaszlépésként. Az intézményesített (explicit) betétbiztosítási rendszerben törvény szabályozza a betétbiztosítás működését, azaz többek között azt, hogy az mely intézmények milyen betéteire, milyen összeghatárig vonatkozik. Korábban csak a betétbiztosítási rendszerek másik típusa, a közvetett (implicit) betétbiztosítási rendszer létezett. A két modell között az a különbség, hogy amíg a betétek védelme az elsőben szerződéses kötelezettség, addig az utóbbiban nem az. Az explicit betétbiztosítási rendszer a huszadik század utolsó negyedében terjedt el. Míg 1974-ben még csak tizenkét országban működött intézményesített formában (Cecchetti, 2008), az IADI adatai szerint 2014. január 31-én már 113 ország jogszabályában szerepelt, és további 40 joghatóság vizsgálta bevezetésének lehetőségét (IADI, 2017).

A betétbiztosítás huszadik századi fejlődését először White (1995) tekintette át a betétbiztosításról az Egyesült Államokban rendelkezésre álló, közel egy évszázadnyi tapasztalat alapján. A szerző a fejlődő és a feltörekvő országokban nem javasolta a rendszer bevezetését, és a fejlett országokban is csak rövid távon, szigorú bank- és piacfelügyelet mellett tartotta működőképesnek. Álláspontját arra alapozta, hogy a betétbiztosítási rendszer megléte mellett is történtek bankcsődök az országban, amelyeket a betétbiztosítással együtt járó erkölcsi kockázat következményeinek tekintett. Véleményünk szerint a White által megfogalmazott összefüggés nem egyértelmű, különösen, ha azt is tekintetbe vesszük, hogy az Egyesült Államokban a bankcsődök száma a betétbiztosítás

szövetségi szintű bevezetését követő negyven évben drasztikusan csökkent, és csak az olajválság (1973) utáni időszakban emelkedett meg. A szerző azonban ezt a pánikmentes időszakot átmenetinek vélte, és azzal magyarázta, hogy a nagy gazdasági világválság (1933) után a bankok leírták veszteségeiket, és letisztult portfólióval működtek tovább, a betétbiztosítás által generált erkölcsi kockázat pedig csak később, hosszú távon fejtette ki romboló hatását.

A 20. század végére (1999-re) már 71 országban működött explicit betétbiztosítási rendszer; az ezzel kapcsolatos nemzetközi tapasztalatokat először *Demirgüç-Kunt-Kane* (2002) rendszerezte. A szerzők szerint a gyenge pénzügyi intézményrendszerrel rendelkező országokban nehéz jól működő betétbiztosítási intézményrendszert kiépíteni, mivel a betétbiztosítás „mellékhatása”, az erkölcsi kockázat felülkerekedik az előnyökön, ezért a rendszer működése legfeljebb csak rövid távon lehet sikeres. A betétbiztosítási és a bankrendszer összefüggéseit az 1980 és 1997 közötti időszakban *Demirgüç-Kunt-DeTragiache* (2002) vizsgálta tovább 61 országban. A szerzők arra a határozott eredményre jutottak, hogy az explicit betétbiztosítás növeli a bankválság valószínűségét. A nemkívánatos hatásokat ott találták erősebbnek, ahol nagyobb a biztosítottak köre és a biztosítás mértéke, illetve ahol a rendszert az állam működteti.

A huszonegyedik századi betétbiztosítás bankrendszerre gyakorolt hatásával kapcsolatos tanulságokat *Anginer-Demirgüç-Kunt-Zhu* (2014) foglalta össze. Tanulmányuk legnagyobb értéke, hogy a szerzők a legutóbbi világválság időszakára (2007–2009-re), valamint az azt megelőző, békés idősakra (2004–2006-ra) is készítettek elemzést. Vizsgálataik során egyrészt azt találták, hogy míg a nyugalmas időszakokban a betétbiztosítással együtt járó erkölcsi kockázat negatív hatása dominál, addig a turbulens időszakokban a betétbiztosítás stabilizáló hatása. Másrészt arra jutottak, hogy a megfelelő bankfelügyeleti mechanizmusok enyhítik az erkölcsi kockázatot, az ösztönzési rendszerek pedig hozzájárulnak a pénzügyi stabilitás megőrzéséhez.

A nemzetközi empirikus kutatások eredményeit összefoglalva megállapítható, hogy a pénzügyi és a gazdasági környezet fejlettségétől, a betétbiztosítási rendszer típusától és kiterjedtségétől, valamint a gazdaság aktuális ciklusától függően a betétbiztosítás különböző mértékű erkölcsi kockázatot hordoz.

KONKLÚZIÓ

A betétbiztosítás pozitív társadalmi hatása vitathatatlan mind a bankrohalmok megelőzését, mind a rászoruló réteg kártalanítását tekintve. Ugyanakkor egyetértünk *Anginer-Demirgüç-Kunt-Zhuval* (2014, 313. o.) abban, hogy végeredményben az erkölcsi kockázat mértékén múlik, vajon a betétbiztosítás

összességében csökkenti vagy növeli-e a pénzügyi rendszer stabilitását. Mindezek alapján az a véleményünk, hogy a betétbiztosítás intézménye társadalmi szempontból kívánatos, azonban az erkölcsi kockázat csökkentésére kell törekedni. Ehhez elengedhetetlen a hatékony szabályozói és felügyeleti környezet, amelynek a formálásához az eddigi kártalanítások elemzése, a nemzetközi tapasztalatok megosztása, valamint a tudományos és a gyakorlati szakemberek párbeszéde, azaz a jelen kiadvány tartalma is hozzájárul.

FORRÁSOK

- ANGINER, D. – DEMIRGÜÇ-KUNT, A. – ZHU, M. (2014): How does deposit insurance affect bank risk? Evidence from the recent crisis. *Journal of Banking & Finance*, 48. évf. 312–321. o.
- BUSER, S. A. – CHEN, A. H. – KANE, E. J. (1981): Federal deposit insurance, regulatory policy, and optimal bank capital. *The Journal of Finance*, 36. évf. 1. sz. 51–60. o.
- CECCHETTI, S. G. (2008): Deposit insurance. In DURLAUF, S. N. – BLUME, L. [eds.] (2008): *The New Palgrave Dictionary of Economics* (2nd ed.), Palgrave, Macmillan, 1–8. évf. 445. o.
- CHARI, V. V. – JAGANNATHAN, R. (1988): Banking panics, information and rational expectations equilibrium. *The Journal of Finance*, 43. évf. 3. sz., 749–761. o.)
- DEMIRGÜÇ-KUNT, A. – DETRAGIACHE, E. (2002): Does deposit insurance increase banking system stability? An empirical investigation. *Journal of Monetary Economics*, 49. évf. 7. sz., 1373–1406. o.
- DEMIRGÜÇ-KUNT, A. – KANE, E. (2002): Deposit insurance around the globe: where does it work? *Journal of Economic Perspectives*, 16. évf. 2. sz., 175–195. o.)
- DIAMOND, D. – DYBVIK, P. (1983): Bank runs, deposit insurance, and liquidity. *Journal of Political Economy*, 91. évf. 3. sz., 401–419. o.
- DO THAN, U. – WILLIAMS, J. (1980): Banks, bankruptcy, and public regulation. *Journal of Banking & Finance*, 4. évf. 1. sz., 65–87. o.
- FREIXAS, X. – PARIGI, B. M. – ROCHET, J.-C. (2000): Systemic Risk, Interbank Relations and Liquidity Provision by the Central Bank. *Journal of Money, Credit and Banking*, 32. évf. 3. sz., 611–638. o.
- KAREKEN, J. H. – WALLACE N. (1978): Deposit insurance and bank regulation: A partial-equilibrium exposition. *Journal of Business*, 51. évf. 3. sz., 413–438. o.
- KISS, H. J. – RODRIGUEZ-LARA, I. – ROSA-GARCÍA, A. (2012): On the effects of deposit insurance and observability on bank runs: an experimental study. *Journal of Money, Credit and Banking*, 44. évf. 8. sz., 1651–1665. o.
- MERTON, R. C. (1977): An analytic derivation of the cost of deposit insurance and loan guarantees an application of modern option pricing theory. *Journal of Banking & Finance*, 1. évf. 1. sz., 3–11. o.
- WHITE, E. (1995): Deposit insurance. Policy Research Working Paper, 1541. sz. Washington DC, World Bank.

A BETÉTBIZTOSÍTÁS SZEREPE A BIZALMI KAPCSOLATOK FEJLŐDÉSÉBEN

Kovács Levente

A bankszektor működésének az alapja a bizalom, amelynek a megszerzése évtizedek kemény munkájának a gyümölcse, az elvesztése viszont percek alatt bekövetkezhet. A lehetséges veszélyek kivédése a bankszektor egyik legfontosabb feladata, amelyben helye és szerepe is van a betétbiztosítás intézményrendszerének. Jelen tanulmány ezt a bonyolult viszonyrendszert mutatja be, annak fejlődéstörténeti beágyazottságával és tapasztalatrendszerével egyetemben.

JEL-kódok: G21, G01

Kulcsszavak: betétbiztosítás, bizalom, OBA, bankcsőd, pénzügyi válság

1. A BIZALOM SZEREPE A HITELINTÉZETI SZÉKTORBAN

A bank-ügyfél kapcsolatok formáit a bankok szolgáltatási megközelítése alapján négy területre szoktuk felosztani: hitelügyletek, betétügyletek, fizetési forgalom, egyéb szolgáltatások. Ezt szemlélteti a következő ábra.

1. ábra

A kereskedelmi banki szolgáltatások csoportosítása

Hitelügyintézés	Betétügyletek	Fizetési forgalom lebonyolítása	Egyéb bankszolgáltatások
<ul style="list-style-type: none"> • hitelnyújtás • betételhelyezés (a jegybanknál, más bankoknál) • kötvénnyvásárlás (állami, vállalati) 	<ul style="list-style-type: none"> • betétgyűjtés • hitelfelvétel (más bankoktól) • saját értékpapír kibocsátása 	<ul style="list-style-type: none"> • számlavezetés • készpénz- és számlapénzforgalom • átutalások, beszedési megbízások • bankkártya-ügyletek 	<ul style="list-style-type: none"> • pénzügyi tanácsadás • pénzváltás (valuta, deviza) • értékpapír-ügyletek • biztosítás • egyéb

Forrás: Merényi-Vasné-Fritz (2016): Iránytű a pénzügyekhez

Ezen banki szolgáltatások igénybevételének, illetve nyújtásának a jellemző és szükséges alapja a kölcsönös bizalom. Az egyik legegyszerűbb és leggyakoribb kapcsolat a pénz átadása, amelynek két iránya van. Az egyik az, amikor a bank egy ügyféltől betétet fogad el, a másik pedig, amikor a bank egy ügyfélnek hitelt nyújt. Mindkét irány bizalmon alapul, hiszen a betételhelyező ügyfél a betétle-kötési idő lejáratakor, a hitelt nyújtó bank pedig a törlesztési napokon kamatokkal növelten szeretné a pénzét visszakapni. Amennyiben azonban az ügyfélnek váratlanul, még ez előtt szüksége van a pénzre, akkor is elvárása, hogy az elhelyezett pénzéhez (vagy annak egy részéhez) azonnal és maradéktalanul hozzájuthasson. A bankok a betétfeltörés révén hagyományosan lehetőséget teremtenek a betéteseknek arra, hogy a hosszú távú megtakarításaikon úgy érjenek el kamatbevételt, hogy közben szükség esetén hozzáférhessenek a pénzükhöz. Ehhez pedig jellemzően olyan bankot keresnek, amelynek jó a piaci híre, azaz a közvélemény hosszú távon biztonságos, kiszámítható és likvid intézménynek tartja. Továbbá a személyes és/vagy elektronikus kapcsolattartás folyamatosan lehetséges, és a bank olyan befektetési lehetőségeket kínál, amelyeknek a hozama és kockázata a befektető számára megfelelő.

A betétes ügyfél irányában a visszafizetési garancia több szinten épül fel. Az elsődleges fedezetet a bank tőkéje jelenti, amelyre minden országban minimumkövetelményeket (általában több milliós eurót) írnak elő. A cégvezetési képességet a bank menedzsmentje és dolgozói jelentik. A bankvezetői kinevezéseket jellemzően szakmai tapasztalathoz és felsőfokú iskolai végzettséghez, és nem utolsósorban feddhetetlenséghez kötik – ezeknek a feltételeknek a betartását a bankfelügyelvek garantálják. A piaci kockázatok alacsony szinten tartását, ami ahhoz szükséges, hogy a bankszektor tagjai minden körülmények között képesek legyenek megőrizni stabilitásukat és likviditási pozíciójukat, a bankszektor nemzetközi, európai uniós és helyi szabályozásai biztosítják. A bankszektor prudenciális szabályozásának kereteit az ún. bázeli egyezmények szabják meg.¹

A másik irányban pedig a bank vezetése akkor sáfarkodik jól a rábízott betétekkel és a bank tőkéjével, ha azt olyan formákban és ügyfélkörnek helyezi ki, amelyekből pozitív megtérülésre számíthat. A hitelintézetek hatékonyabban és pontosabban képesek megállapítani az egyes hitelfelvevők hitelképességét, illetve nyomon követni fizetési magatartásukat, mint egy olyan magánszemély, aki egymaga dönt arról, hogy saját pénzéből kölcsönt nyújtson. Ezáltal a bankok jócskán csökkentik az aszimmetrikus információk és az ösztönzési problémák okozta veszteséget a megtakarítók és a kölcsönt felvevők között.

¹ Bázel a székhelye a Bank for International Settlementsnek (BIS), amely a nemzetközi fizetések és elszámolások bankja. Ezzel a meghatározó pénzügyi intézménnyel azonos székhelyen és történelmileg szoros kapcsolatban működik a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság (BCBS), amely a nemzetközi szabályozási szttenderdek kialakítója.

A bankok így teremtenek értéket, illetve erősítik a gazdasági növekedést (*Lautenschläger, 2015*).

A bankszektor működési etikája lényegesen különbözik minden más szektorétól, ugyanis az egyes tagok megítélését jelentős mértékben befolyásolja a szektor egészének, köztük a leggyengébb láncszemnek a helyzete. Társadalmi megítélési/elfogadottsági szinten a hitelintézeti szereplők nem különülnek el, hanem egységes szektorként jelennek meg. Amikor egy bankot megrohannak az ügyfelek (1997-ben a Postabank esete volt ilyen), akkor más bankokban is elkezdnek mozgolódni a betétesek. Magyarországon a 2010-es évek első felében egymás után több kisebb szövetkezeti típusú/múltú hitelintézet került csődhelyzetbe, ekkor megfigyelhető volt a kártalanításként kifizetett összegek otthon tartásának az erősödése; azaz még a legkisebb szereplők miatt is mérhetően csökkent a szektorba vetett bizalom. Ezek alapján érthetjük meg azt, hogy az említett Postabank-pánik esetén a bankszektor miért is fogott össze, és mentette a bajba került bankot. Ez más szektorokban általában nincs így: ha egy utcában például két cukrászda van, akkor az egyik jellemzően azért dolgozik, hogy a másik becsukjon.

Az elmondottak megerősítik, hogy a bankrendszer működésének legfontosabb alapja a kölcsönös bizalom. A bizalom alapjai közé szokás sorolni a múltbeli pozitív teljesítményt, a referenciát, a stabilitást, az eredményességet, a jó tulajdonosi struktúrát, a tulajdonosi tőkeerőt, a kiszámítható működést, a szolgáltatások és általában az ügyfélkapcsolat minőségét, valamint a piaci ismertséget. A bizalom felépüléséhez jellemzően évekre, gyakran évtizedekre van szükség, ugyanakkor leépülése napok alatt is megtörténhet (*Narayan, 1999*). A bankszektorban a bizalom elvesztése jellemzően a brand elvesztését, ezáltal végleges csődöt, az intézmény felszámolását jelenti, ami megrázhhatja a teljes szektort is. Ebben az összetett viszonyrendszerben különösen a kisebb megtakarítással rendelkező – jellemzően pénzügyileg tájékozatlan – magánszemélyek vannak hátrányos helyzetben, ezért az ő védelmük a leginkább indokolt.

2. A BIZALOM ELVESZTÉSE

Az 1929–33-as túlermelési eredetű gazdasági válság legsúlyosabb és legelhúzódóbb hatása a bizalom elvesztése volt. Ez az oka, hogy egyes gazdaságtörténészek szerint ennek a gazdasági válságnak az utóhatásai a II. világháború kezdetéig eltartottak (www.wikipedia.org).

A 2008–2011-es gazdasági válságot pénzügyi eredetű válságnak tekintjük, ezért nem lehet afelől kétségünk, hogy a hitelintézeti szektor az eddigi legsúlyosabb bizalmi válságba került. Ennek ikonikus eseménye volt a világ egyik legna-

gyobb és legpatinásabb bankjának, a Lehman Brothersnek a 2008-as csődje. A túlzott kockázatvállalás következtében fellépő pénzügyi turbulencia főszerepet játszott a közbizalom elvesztésében, viszont a probléma nem ért véget a válság leginkább akut időszakával. Habár a bankellenes demonstrációk Európa-szerte jó néhány éve megszűntek, a bankszektorba vetett bizalom továbbra is alacsony szinten maradt: „*De a bizalmatlanság nem korlátozódik magukra a bankokra. Mind a befektetők, mind az ügyfelek kevésbé bíznak a bankszektor korrekt működésében és abban, hogy a felügyelők és szabályozók képesek megelőzni a túlzott kockázatvállalást*” (Lautenschläger, 2015). A kilépés ebből a helyzetből hosszú időn átnyúló, közös munkát igényel minden érintettől és felelőstől.

A gyenge közbizalom veszélyei a betétesek szemszögéből az alábbiakban összegezhetők:

- Az alacsony kamatszintekkel kombinálva visszafogja a betétesek betételhelyezési szándékát, ennek következményeként a másik oldalon a bankok forrásgyűjtési képességét. Ez aztán korlátozza a bankok hitelezési képességét, így a gazdasági növekedést is.
- A bankári tanácsadás szerepe mérsékelt, hiszen a bizalomhiány miatt az ügyfelek a saját vélelmeiket/elgondolásaikat részesítik előnyben. Vészhelyzet esetén a kormányzati és politikai vezetők megszólalásai nemhogy nem segítik a pénzügyi nyugalmat, sokkal inkább fokozzák a pánikot (lásd Görögország 2015-ben).
- Fenntartja a pénzügyi piacokon a lavinavesélyt, ami rendszerszintű válságba torkollhat, hiszen a negatív hírekre, akár az álhírekre is a betétes ügyfelek és a befektetők pánikszerűen és tömegesen azonnal és jelentős pénzkivonással reagálnak.

Ez odavezethet, hogy a bizalom csak a bankrendszerben elhelyezett betétek teljes összegére vállalt állami garanciával (blanket guarantee) állítható helyre, avagy többségi állami tulajdonszerzés válik szükségessé az adófizetők pénzéből egy, esetleg több bankban is. A rendszer ezen diszfunkcionális működése olyan torzulásokat okoz, mint az aránytalanul magas társadalmi költség, hiszen ilyenkor átmenetileg minden adófizető részt vállal belőle – ellentétben a betétbiztosítással –, vagy a növekvő felelőtlen kockázatvállalás (moral hazard) a betétesek és a hitelintézeti szereplők részéről.

Egy évtizeddel a válság kirobbanása után még mindig ott tartunk, hogy a bizalom és a reputáció kérdésköre a bankszektor egyik jelentős problémája maradt (www.ebf-fbe.eu, 2016).

3. A BIZALOM VISSZASZERZÉSE ÉS A BETÉTBIZTOSÍTÁS

„Mégis, annak ellenére, hogy a bankok kiértékelik és figyelemmel kísérik a kölcsönt felvevők hitelképességét, a megtakarítók továbbra is aggódhatnak amiatt, hogy vajon a bankok – és vezetőik – rendelkeznek-e a kellő szakértelemmel, illetve megteszik-e a szükséges erőfeszítéseket: biztonságban vannak-e megtakarításaik. Az aszimmetrikus információ és az ösztönzési problémák továbbra is jelen vannak, de mostanra új, más szinteken bukkannak fel: már nem a megtakarítók és a kölcsönt felvevők között, hanem a megtakarítók, a bankok és felügyelők között figyelhetjük meg azokat.

Az aszimmetrikus információ és az ösztönzőkkel kapcsolatos problémák szerződéses, intézményes valamint megfelelő szabályozó és felügyelő keretek segítségével kezelhetők. Azonban ez erősen absztrakt, idealizált felfogás. Igazából ennél több kell: szükség van a bizalomra.” (Lautenschläger, 2015)

A hitelintézeti szektor kitüntetett ágazat, hiszen minden más szektornál jelentősebb mértékben és hatékonyabban tudja a gazdaság növekedését segíteni, ami egyben az alapfeladata is. Ezért a bankszektorba vetett bizalom kiépítése, megtartása és folyamatos erősítése nemcsak a szektor vezetőinek és dolgozóinak, hanem a kormányzati és politikai vezetőknek és – közvetett hatása miatt – ügyfeleinek is érdeke és feladata.

Ennek a közös érdekek máig leghatékonyabb eszköze a betétbiztosítási rendszerek kiépülése; az, hogy a hitelintézeti szektor tagjai a náluk elhelyezett betétek arányában hozzájárulnak a biztosítási alap felépítéséhez, amely jövőbeli bankcsődök esetében a betétesek kártalanítását teszi lehetővé. Ahhoz, hogy ez hatékonyan, a fogyasztóvédelmi elvek figyelembevételével és kiszámíthatóan is működhessen, szükség volt bankfelügyeleti és kormányzati együttműködésre. Az így kialakított, új intézményrendszer megfelelően szabályozott keretek között és biztonságosan képes ellátni hosszú távon ezt a feladatot.

Mind globálisan, mind pedig Európában a betétbiztosítás sikerességét fémjelzi, hogy az utóbbi időben, Görögország és Ciprus kivételével, a bankokból való pénzkimenekítések még a gyakoribbá vált bankcsődök ellenére sem váltak általánossá. Ez jelentős részben annak köszönhető, hogy a betétbiztosítás intézményrendszere a kritikus helyeken és időben helyt tudott állni, avagy a betétesek elhitték, hogy szükség esetén képes hatékonyan ellátni a feladatát, így a betétbiztosítás ismereti szintje és társadalmi elfogadottsága elegendő volt ahhoz, hogy a pánikhatások elmaradjanak. Ez jelentős bizalmi tőkére utal, ha figyelembe vesszük, hogy a betétbiztosítás rendeltetése nem a rendszerszintű válságok megoldása, hanem a nemzetközi szakirodalomban idioszinkratikus válságnak elkeresztelt, egyedi helyzetek kezelése kártalanítási kifizetéssel vagy más módon.

Magyarországon az Országos Betétbiztosítási Alapot (OBA) létrehozó betétbiztosítási törvény az 1993. évi XXIV. törvény (Jánossy et al., 2003), amely már akkor a legjobb nemzetközi gyakorlatra épült. Következő lépésként a hazai kártalanítási tapasztalatok fényében fejlesztették tovább a folyamatokat és szolgáltatásokat.

Az OBA a két legjelentősebb betétbiztosítási szervezetben, 2002-ben az IADI-ban (International Association of Deposit Insurers), majd 2003-ban az EFDI-ben (European Forum of Deposit Insurers) alapító tagként vett részt, képviselőjét a szervezetek szűk vezetésébe is beválasztották.

A 2004-es magyar uniós csatlakozással az Európai Unió jogszabályainak folyamatos átvétele kezdődött el. Így az OBA 25 éves megalapítására készülve, ma már arról beszélhetünk, hogy az európai unió tagországaihoz hasonlóan százezer euróig önrész nélkül és a bankcsődöt követően 5-20 munkanapon belül megtörténik a kártalanítás.

A betétesek bankválasztási szokásai országonként eltérőek. Magyarországon hagyományosan a bankfiók közelsége volt a meghatározó, másodlagos tényezőként a kondíciók, személyes ismeretségek, az intézmény ismertsége stb. szokott még előfordulni. A kisbetétesek ezzel a szempontrendszerrel nyugodtan élhetnek is, hiszen a nemzeti betétbiztosítási alapok számukra – ahogy az előbb említettük is – százezer euróig garantálják a pénzük visszafizetését. Az ennél jelentősebb megtakarításokkal rendelkezőknek azonban célszerű megvizsgálniuk a bank jelenbeli megbízhatóságát, és ezt folyamatosan figyelemmel is kell kísérniük. A nagybetétesek, tapasztalt ügyfelek ugyanis jellemzően nem teszik teljes megtakarításaikat kockázatos vagy megbízhatatlannak tartott intézményekbe.

Ez fordítva is így működik: a bankok azokat az ügyfeleket hitelezik, akik vagy hagyományosan bizonyították hitel-visszafizetési megbízhatóságukat, üzleti tevékenységük és eredményük alapján a bank kockázatkezelői megbízhatónak ítélik őket vagy (kisebb/tömegszerű hitelek esetében, automatikus IT-alapú adatelemzések és/vagy személyiségtípusok jellemzői stb. alapján) akiknek a pénzügyi adatai alapján, statisztikai alapon a hitel visszafizetése jól valószínűsíthető (Németh et al., 2016). *„Manapság a bankok működtetésének feladata összetettebb: nehezebb őket felügyelni és nehezebb tevékenységeiket megérteni, ami miatt az aszimmetrikus információ és menedzsmentösztönző problémák jobban kiemelkednek, mint valaha. Rövidre fogva, a bizalom most is és mindig is nélkülözhetetlen volt a banki tevékenységek kivitelezéséhez, a gazdasági növekedés segítéséhez és a társadalomnak adott értékekhez. A bank intézménye most is és mindig is egyenlő volt a bizalommal.”* (Lautenschläger, 2015)

4. ÖSSZEFOGLALÁS: A BIZALOM MEGKERÜLHETETLEN

A bankszektor kölcsönös függőségben áll a gazdasággal: az egyik sikere magával hozza a másik sikerét, az egyik bukása a másik bukását. A gazdaság és a bankszektor hosszú időn keresztül szigorúan monoton módon növekedett, ezt természetes állapotnak tekintettük. Ez a folyamat véget ért a 2008-ban kitört gazdasági válsággal, amely a bankszektor esetében – más hatások mellett - a bizalom súlyos megingásával járt.

A bizalom hiánya azonban jelentősen rontja a bankszektor működését, és visszatartja a bankokat a gazdaság növekedésének segítésétől, hiszen negatívan befolyásolja a bankok alapvető tevékenységét, a betétgyűjtést és az erre alapozott hitelezést. A bankoknak egységes érdekük visszaszerezni és megőrizni a magas szintű bizalmat a bankszektor iránt és azon belül is.

A bizalom megléte a bankszektor működésének alapvető feltétele, amely minden felelős felügyelőnek, szabályozónak, kormányzati és ellenzéki politikai döntéshozónak/véleményformálónak, bankvezetőnek, banki dolgozónak egyetemes érdeke és felelőssége. A bizalom jelentősége nem csökkent a bankszektor globalizálódásával, az informatika térnyerésével, és nem változik a jelenleg zajló digitalizációval sem. A bizalom a bankszektor legalapvetőbb szolgáltatásához, a betétgyűjtéséhez mindenképpen elengedhetetlen; a betétbiztosítási rendszerek globális léte, azok törvények általi szabályozottsága és garantált működése, az intézményrendszer társadalmi ismerete, a felépített kártalanításai alapok nagysága mind-mind lényeges összetevőként ezt segíti.

A bizalom újraépítése egyetemleges feladata az előbb említett szereplőknek. A gazdaság fejlődési pályára állításának szükségessége megköveteli azt, hogy ehhez a munkához a bankvezetők, a kormányzás, a gazdaság és a társadalom további szereplői is aktívan és pozitív hozzáállással csatlakozzanak.

HIVATKOZÁSOK

JÁNOSSY DÁNIEL [szerk.] (2003): *Az első tíz év, 1993–2003*. Budapest, Országos Betétbiztosítási Alap, https://www.oba.hu/images/stories/downloads/oba/az_elso_tiz_ev.pdf.

LAUTENSCHLÄGER, SABINE (2015): Reintegrating the banking sector into society: earning and re-establishing trust. Előadás a 7. Nemzetközi Bank Konferencián (*Tomorrow's bank business model – How far are we from the new equilibrium*), Milánói Egyetem, szeptember 28., <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/speeches/date/2015/html/se150928.en.html>.

MERÉNYI ZSUZSANNA – VASNÉ BOTÁR ÁGNES – FRITZ SEPÚLVEDA PABLO ARNOLDO (2016): *Iránytű a pénzügyekhez*. Budapest: Könyvtárellátó.

NARAYAN, R. K. (1952, 1999): *The Financial Expert*. University Of Chicago Press.

NÉMETH ERZSÉBET – BÉRES DÁNIEL – HUZDIK KATALIN – ZSÓTÉR BOGLÁRKA (2016): Pénzügyi személyiségtípusok Magyarországon – kutatási módszerek és primer eredmények. *Hitelintézet Szemle*, 15. évf. 2. sz., 153–172. o.

Honlapok:

https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Depression#Turning_point_and_recovery

<http://www.bis.org/bcbs/index.htm?m=3%7C14%7C625> (bázeli szabályozások)

http://www.ebf-fbe.eu/wp-content/uploads/2016/08/EBF_o22365-EBF-Response-to-the-EBA-DP-on-innovative-uses-of-consumer-data-by-financial-institutions_4-August-2016.pdf

A szerző saját írásai, azok külön hivatkozásai nélkül.

BANKI KOCKÁZATÉRTÉKELÉS STRESSZTESZTEKKEL AZ OBA-NÁL

Banai Ádám – Lang Péter

Annak érdekében, hogy az Országos Betétbiztosítási Alap időben tudjon reagálni egy hitelintézet esetleges inszolvenssé válása esetén, folyamatosan figyelemmel kíséri a biztosított hitelintézetek sokkellenálló képességének alakulását. Ezt többek között makrogazdasági forgatókönyveken alapuló stressztesztek segítségével végzi a Magyar Nemzeti Bank közreműködésével: egyrészt a szolvencia és likviditási stressztesztek eredményeit egy kompozit kockázati indikátorral veszi együttesen figyelembe, másrészt egy egyszerű megközelítéssel az intézményeket illikviddé tevő betétkivonási sokkmértékeket is számol. Jelen írás a stressztesztek módszertanát mutatja be röviden.¹

JEL-kódok: G21, G28

Kulcsszavak: betétbiztosítás, OBA, bankcsőd, pénzügyi stabilitás, stresszteszt

1. BEVEZETÉS

A betétbiztosítási rendszerek kulcsszerepet játszanak a pénzügyi stabilitás fenntartásában azzal, hogy – megóvva a biztosított betéteket egy hitelintézet fizetéseképtelensége esetén – erősítik a betéteseknek a pénzügyi intézményekbe vetett bizalmát, ezzel megelőzve egy esetleges bankrohamot. A bizalom erősítésének érdekében nemcsak a betétbiztosítási értékhatárt emelték (2011-től 100 000 euróra), hanem 2024-ig a kártalanítási idő is fokozatosan rövidül hét munkanapra. Eközben az európai nagybankoknak mind a teljes betétállományuk mérlegfőösszeghez viszonyított aránya, mind a betétbiztosítási védelem alá eső betéteiknek a teljes betétállományukon belüli részaránya folyamatosan emelkedett az utóbbi években. Az Európai Bankhatóság (European Banking Authority – EBA) 2016 végére vonatkozó adatai szerint az európai bankok biztosított betétállománya több mint 7000 milliárd euróra tehető.

A fent említett, nélkülözhetetlen szerepet és a jelentős kitétségeket figyelembe véve, kiemelten fontos, hogy a betétbiztosítók – így Magyarországon az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) is – időben tudjanak reagálni egy hitelintézet esetleges inszolvenssé válása esetén, megelőzve ezzel az esemény potenciálisan

¹ Köszönettel tartozunk *Vajai Baláznak* és *Tóth Istvánnak* az anyag elkészültéhez nyújtott segítségéért.

jelentős, negatív társadalmi hatásait. Az időbeli reakció egyrészt finanszírozási kérdéseket vet fel – hiszen az OBA nem köteles² és nem is tud meglévő forrásaiból bármikor bármekkora kártalanítást végrehajtani –, másrészt működési kockázatokat is jelent. Ez utóbbi abból adódik, hogy a betétbiztosítónak egy kártalanítás esetén rendelkeznie kell a szükséges személyi erőforrásokkal (illetve a megfelelő fedezettel pótlólagos munkaerő ideiglenes felvételére), valamint a kifizetéshez szükséges konszolidált betétdatokkal ahhoz, hogy a kártalanítást időben elvégezhesse. A felkészülést érdemben megkönnyítheti, ha a betétbiztosító pontosan értékelni képes a biztosított hitelintézetek sokkellenálló képességének alakulását.

Annak érdekében, hogy az OBA ne csak az egyes banki kockázati mutatók aktuális értékeit használhassa kockázatértékelésre, hanem azoknak az előre jelzett makrogazdasági alappálya mentén és egyes rögzített, jellemzően alacsony valószínűséggel bekövetkező, ám komoly veszteségeket eredményező kockázati pályákon várt alakulásáról is képet kapjon, makrogazdasági forgatókönyveken alapuló stresszteszteket is alkalmaz. Ezen stressztesztek a kockázatértékelés olyan eszközei, amelyekkel nemcsak egy adott forgatókönyv esetén sérülékeny intézmények azonosíthatók, de a sokkellenálló képességet különösképpen rontó kockázati tényezők, valamint azok időbeli dimenziója is feltárható. A stresszteszt lényegében egy összetett szimulációs gyakorlat, amellyel arra a kérdésre kereshetünk választ, hogy a teszt időhorizontján a releváns makrováltozókban meghatározott kockázati pálya bekövetkezése esetén³ hogyan alakulna az egyes hitelintézetek sokkellenálló képessége.

A Magyar Nemzeti Banknak (MNB), mint a pénzügyi stabilitás legfőbb őrének kiemelkedően fontos, hogy az OBA funkcióit hatékonyan és nagy biztonsággal tudja ellátni. A betétbiztosítás ugyanis lényegében a pénzügyi védőháló utolsó eleme, amely bankpánikokat, ezzel pedig komoly reálgazdasági áldozatokat és a teljes bankrendszer működését veszélyeztető problémákat előzhet meg. Hasonlóan fontos funkciója továbbá a betétesek vagyonának védelme, hiszen enélkül egy bankcsőd jelentős társadalmi kockázatokkal is járhatna. Fenti megfontolások alapján az MNB és az OBA közös érdeke, hogy az OBA stressztesztek segítségével kísérje figyelemmel a bankok kockázatait. A két intézmény ezért együttműködést alakított ki, amelyben az OBA az MNB stressztesztmodelljeivel és szakmai támogatásával végzi a kockázatértékelését.

2 Szükség esetén azonban az OBA a meglévő tartalékain túl más forrásokat is igénybe vehet a kártalanításhoz.

3 A kockázati pályát jellemzően nem kizárólag múltbeli adatok, hanem elsősorban szakértői kockázatértékelés alapján azonosítják egy feltételezeten alacsony valószínűségű, ám még plauzibilis és releváns kockázati pályaként. Mivel azonban a vizsgált makrováltozók többdimenziós eloszlását a rendelkezésünkre álló adatok alacsony száma miatt megbízhatóan nem lehet megbecsülni, kockázati pályánkhoz tényleges bekövetkezési valószínűségét nem tudunk társítani.

E kockázatomérés során két megközelítést alkalmazunk: egyrészt a már említett stressztesztekkel vizsgáljuk, hogy adott makrogazdasági forgatókönyv esetén hogyan alakulna az egyes hitelintézetek sokkellenálló képessége, másrészt pedig egy egyszerű módszerrel a kérdés megfordítását is elemezzük: mennyire súlyos forgatókönyvre lenne szükség ahhoz, hogy egy adott intézmény fizetőkép-telenné váljon. A következő két fejezetben e két módszer, illetve az ezek alapján kapott eredmények rövid bemutatására törekszünk.

2. A STRESSZTESZTEK ÉS AZ ÖSSZESÍTETT KOCKÁZATI SÚLY

Az MNB a bankrendszer előrettekintő kockázátértékelésére, a rendszerszin-tű kockázatok feltárására két különböző stressztesztet alkalmaz: egy hitel-kockázati és egy likviditási fókuszút. A jelenleg alkalmazott hitelkockázati stresszteszt részletes leírása *Banai és szerzőtársai* (2013) munkájában, a likvi-ditási stresszteszt pedig az MNB 2016. májusi Pénzügyi Stabilitási Jelentésében olvasható (MNB, 2016).

Kétéves időhorizontú, ún. top-down, azaz minden bankra azonos módsze-rekkel és egységes paraméterezéssel készülő *hitelkockázati stressztesztünkben*, amelyet kiegészítettünk a piaci kockázat számszerűsítésével is, kockázati forrá-sokként a GDP, a foglalkoztatás és a lakóingatlanok árának változását, valamint a referenciakamat, a devizaárfolyam és a kockázati felár változását használjuk. A legvalószínűbbnek tekintett, a jegybank *Inflációs jelentésében* publikált előre-jelzéshez képest szokásos stresszpályánkon azt feltételezzük, hogy az előrejelzé-si horizont második negyedévének elején érkezik egy súlyos, de hihető nagysá-gú kedvezőtlen sokk, amely miatt emelkedik a hazai kockázati felár, csökken a termékeink iránti külső kereslet, és gyengül a forint árfolyama. Mindezek miatt romlik a hazai gazdaság növekedése és a foglalkoztatási helyzet, illetve az ingat-lanpiacon hirtelen áresés következik be. Keretrendszerünk a várt veszteségek számításán alapul, ezért külön becslés készül a bankoknak a hitelezési veszte-ségek előtti eredményére és a várt hitelezési veszteségeikre.

Harmincnapos időhorizontú *likviditási stressztesztünk* során emellett azt vizs-gáljuk, hogy pénzügyi piaci zavarok, erőteljes betétkivonás, hitelkeret-lehívás, illetve a tulajdonosi források kivonásának feltételezett egyidejű bekövetkezése esetén a bankok likviditásfedezeti mutatója (liquidity coverage ratio – LCR) hogyan alakulna. Pontosabban, stressztesztünk a következő alacsony valószí-nűséggel bekövetkező sokkesemények egyidejű hatását vizsgálja:

- 1) a likviditási szempontból kamatra érzékeny tételek átértékelődése az irányadó kamatláb jelentős emelkedésének a hatására;
- 2) a derivatív állomány átértékelődése egy jelentős mértékű árfolyam-leérté-keződés következtében;

- 3) háztartási és vállalati betétkivonás;
- 4) háztartási és vállalati hitelkeret-lehívás;
- 5) a tulajdonosi forrásoknak a tervezettet jelentősen meghaladó mértékű kivonása, illetve
- 6) a bankközi kihelyezéseknek a fenti sokkok hatásaként bekövetkező nemteljesítése.

Stressztesztünkben figyelembe vettük az olyan reputációs kockázatot nem vagy csak mérsékelten jelentő, stresszhelyzetben is elérhető alkalmazkodási csatornákat is, amelyek segítségével az intézmények rövid távon javítani tudják az LCR szerinti megfelelésüket. Amennyiben a bank ezen javító lépéseket követően sem teljesíti a likviditási elvárást, akkor a kényszerű eszköz-eladásokkal árfolyam-elmozdulást és ezzel fertőzési hatást válthat ki, amely hatásokat egy ún. fertőzési modellel elemezzük.

A stressztesztek eredményeinek értékelése előtt érdemes azonban figyelembe venni, hogy azok az intézmények szabályozói tőke-, illetve likviditási követelményeinek teljesítését vizsgálják – ráadásul alkalmazkodási lehetőségeket csak a likviditási stresszteszt vesz figyelembe, szabályozói reakciókkal pedig egyik módszer sem számol –, így a módszerek annak direkt azonosítására nem alkalmasak, hogy adott stresszforogatókönyv esetén az OBA-nak fizetési kötelezettsége keletkezne-e vagy sem. Az utóbbi időszakokban végzett stressztesztekből származó tapasztalataink alapján – a hazai bankok erős stressztűrő képességének köszönhetően, amelyhez a pénzügyi rendszer stabil működése és a szigorú szabályozói tőke- és likviditási követelmények jelentősen hozzájárulnak – hihető stresszforogatókönyv feltevése esetén nemhogy nem keletkezne stresszben az OBA-nak fizetési kötelezettsége, de a szabályozói követelményeket is csak elvéve sértenék meg a bankok. Mindezek ellenére azonban az MNB stresszteszt-ke-retrendszere alkalmas lehet az OBA kockázatértékelésre, ha nem direkt módon törekszünk általa összekötni az OBA beavatkozását a makroforogatókönyvvel, hanem csak adott stresszforogatókönyv melletti kockázati sorrendet szeretnénk felállítani, kiemelve a leginkább kockázatos intézményeket.

A két stresszteszt eredményeinek összekapcsolása eltéréseik miatt korántsem egyszerű és egyértelmű. Megoldásként azt javasoltuk, hogy az EBA által követelményként megfogalmazott (EBA, 2015) és a 19/2016. MNB rendeletben implementált kockázatalapú díjfizetési módszertanban szereplő összesített kockázati pontszám számítása szerint súlyozzuk össze a módszertanban használt változókat, ezáltal kompozit indikátort képezve. A kockázatalapú díjfizetési módszertanban az összesített kockázati pontszámot a tőkeáttételi mutató, a tőkefedezeti mutató, az LCR, a nemteljesítő hitelek (non-performing loans – NPL) aránya, a kockázattal súlyozott kitétségérték (risk-weighted assets – RWA) mérlegfő-

összeghez viszonyított aránya, az eszközarányos jövedelmezőség (return on assets – ROA), valamint a betétbiztosítás potenciális fedezettségének figyelembe vételével számoljuk (1. táblázat).⁴

1. táblázat

Az összesített kockázati pontszám és súly számítása

	Mutató	Mutató súlya a modellben	Értéktartomány	Kockázati pont
Tőke	Tőkeáttételi mutató	12%	0% ≤ x < 6,5%	100
			6,5% ≤ x < 9%	66
			9% ≤ x < 15%	33
			15% ≤ x	0
	Tőkefedezeti mutató	12%	x < 100%	100
			100% ≤ x < 200%	50
			200% ≤ x	0
Likviditás	LCR	24%	0% ≤ x < 60%	100
			60% ≤ x < 100%	50
			100% ≤ x	0
Eszközök minősége	NPL	18%	0% ≤ x < 10%	0
			10% ≤ x < 21%	50
			21% ≤ x	100
Üzleti modell és vezetés	RWA/Eszközök	8,5%	0% ≤ x < 20%	0
			20% ≤ x < 50%	33
			50% ≤ x < 60%	66
			60% ≤ x	100
	ROA	8,5%	x < -3%	100
			-3% ≤ x < 2%	50
			2% ≤ x	0
Betétbiztosítás potenciális vesztesége		17%	0% ≤ x < 150%	100
			150% ≤ x < 400%	50
			400% ≤ x	0

$$ARS_i = \sum_{j=1}^n IW_j \times IRS_j$$

ARS-hez rendelt ARW értékek		
Kockázati osztály	Összesített kockázati pontszám (ARS)	Összesített kockázati súly (ARW)
1	0 - 30	75%
2	30 - 50	100%
3	50 - 60	125%
4	60 -	150%

Forrás: OBA

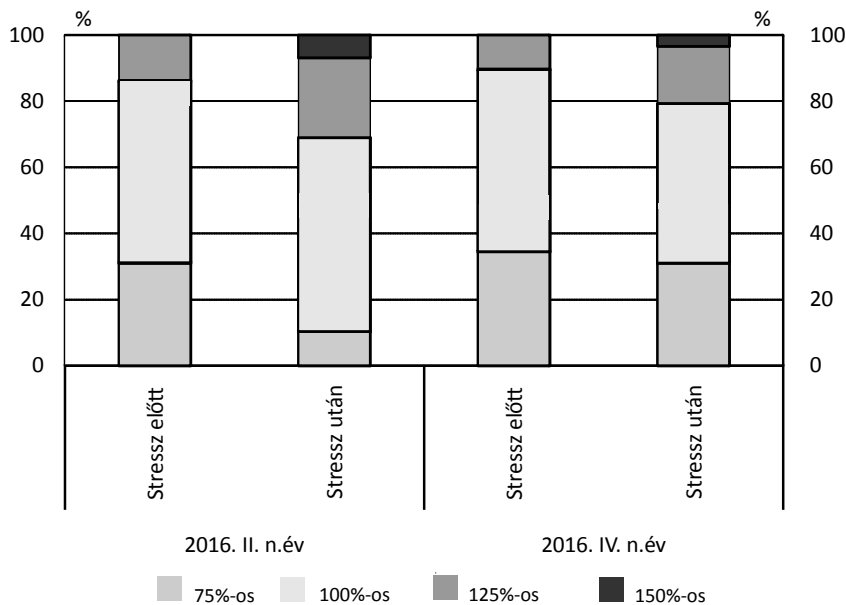
⁴ Az egyes kockázati mutatók megfelelő értékeihez kockázati pontokat rendelünk, majd ezek súlyozott összegéből kapjuk meg az összesített kockázati pontszámot. (A súlyokat az EBA határozta meg.) Az összesített kockázati pontszám értékészletének megfelelő részeihez rendelünk összesített kockázati súlyértékeket.

A kompozit indikátor stresszelt értékét úgy kaphatjuk meg, hogy a módszertanban figyelembevett változókra stressztesztjeinkkel (adott stresszforgatókönyvre) stresszelt értékeket számítunk, s ezeket helyettesítjük be a kompozit indikátort előállító képletbe. Így nemcsak egyetlen kompozit kockázati mutatót alkalmazhatunk a banki kockázatok egységes értékeléséhez, hanem az adott stresszforgatókönyv szerint kapott, stressz utáni eredmények könnyen összehasonlíthatók a kockázatalapú díjszámítási módszerben számolt, stressz előtti eredményekkel is.

A stressz előtti, illetve a stressz utáni összesített kockázati súlyok bankrendszeri szintű eloszlását 2016 második, valamint negyedik negyedévére az 1. ábrán mutatjuk be. Látható, hogy habár stressz előtt egyetlen intézményt sem sorol a modell a leginkább kockázatos, 150 százalékos súlyú sávba, stressz után az eloszlás mindkét vizsgált időszak esetében a kockázatosabb irányba tolódik el: megjelenik a 150 százalékos súly kategóriája, valamint a második legkockázatosabb sáv, a 125 százalékos súly részaránya is jelentősen növekszik.

1. ábra

Az összesített kockázati súlyok bankrendszeri szintű eloszlása stressz előtt és után

Forrás: OBA, MNB

3. FORDÍTOTT STRESSZTESZT

Szintén a betétbiztosító felkészülését segítheti elő egy esetleges betétkivonási sokk esetére, ha képe van arról, mekkora betétkivonási sokknál (vagyis betétes rohamnál) válna egy intézmény illikviddé, hiszen ez indikációt adhat arra nézve, hogy – ha megindult egy betétes roham – mekkora tér (és esetleg idő)⁵ van még a beavatkozásra a hitelintézet fizetéseképtelenségéig. Ilyen típusú kérdéseket vizsgálnak az ún. fordított stressztesztek (reverse stress test), amelyek – általánosan megfogalmazva – a bankot együttesen fizetéseképtelenné tevő sokkmértékek legvalószínűbb együttállását keresik.

Az utóbbi években megnövekedett népszerűségük és koncepcionális vonzerejük ellenére a fordított stressztesztek módszertana egyelőre nem kiforrott (*Grundke–Pliszka, 2015*). Ennek fontos oka lehet, hogy a klasszikus, makroforгатókönyveken alapuló stressztesztek algoritmusai jellemzően nem invertálhatók. Az olyan stressztesztekben ugyanis, ahol a bankok (alkalmazkodási lehetőségeken vagy a bankközi piacon keresztül egymást fertőzve) befolyásolják egymás eredményét, egy bankra vonatkozó, adott végeredmény többféleképpen is kihozható. Ha azonban a bankok nem is hatnak egymásra, a forгатókönyvet alkotó makrováltozók (kockázati források) többdimenziós volta miatt több kockázati forrás-vektor is kialakíthatja ugyanazon eredményt. Ebben az esetben viszont gyakorlati szempontból leghasznosabb a forгатókönyvek közül a legvalószínűbbet megkeresni. Ehhez azonban a kockázati faktorok többdimenziós eloszlására is szükségünk lenne, amelynek a megbecsléséhez a makrogazdasági adatsorok alacsony frekvenciája és a Magyarországon elérhető, rövid időszora miatt nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű adat.

Likviditási stressztesztünkre alapozva, egy egyszerű keretben mindenesetre vizsgálható, hogy egyetlen (esetleg több, ám fix mértékben összekapcsolt) kockázati forrás mekkora sokkjára lenne szükség egy adott pénzügyi intézmény illikviditási küszöbének eléréséhez. Az OBA számára a modellben implementált kockázati források közül a betétkivonási sokkok a legérdekesebbek, hiszen tipikusan ez az a sokk, ami a leggyorsabb OBA-intézkedést kívánja meg. Gyakorlatunkat így emellett végeztük el.

A számításban a likviditási stresszteszt eredeti, az összesített kockázati súlyhoz a stresszelt LCR-t számító eljárásához képest a stresszforгатókönyv bekövetkezése mellett alkalmazkodási lehetőségeket engedtünk meg, a fertőzést azonban nem

5 A pánikszerű betétkivonás sebességének értékelésekor érdemes tekintetbe venni a közeljövőben átalakuló infrastrukturális környezetet: a 2019-től bevezetendő, azonnali átutalási rendszer szerint ugyanis az indított belföldi átutalásokat a kiszolgáló pénzügyi intézményeknek bármely időpontban öt másodpercen belül teljesíteniük kell majd (maximum 10 millió forint erejéig), ami jelentősen felgyorsíthat egy esetleges bankrohamot.

vettük figyelembe. Ennek az az oka, hogy a fertőzési csatornák alkalmazása jelentősen megnehezítené a fordított stresszteszt számítását (például eredményeinket attól tenné függővé, hogy hány intézményt veszünk figyelembe a rendszer részeként). Ezen eljárással implicite azt tesszük fel, hogy a vizsgált bank alkalmazkodása nem vált ki a vállalati kötvények és a jelzáloglevelek piacán árhatást és így eladási pánikot (fire sales). Ez véleményünk szerint nem túl erős feltevés, ha csak egyetlen intézmény sokkját, így alkalmazkodási kényszerét feltételezzük. Fontos hangsúlyozni továbbá azt is, hogy ennek eredményeképpen az egyes intézményeket külön lehet vizsgálni: egy adott intézményre kapott eredmény így nem függ attól, hogy a piacon mely szereplőket vesszük figyelembe.

A számítások során a bankoknak a háztartási betétállományát erő sokkot változtattuk (a vállalati betétállomány sokkját ezzel egyenlővé téve) úgy, hogy a bank LCR-je 0 százalékot vegyen föl. A számításokat elvégeztük a likviditási stresszteszt további kockázati forrásaira feltett, szokásos sokkmértékekkel, valamint azok nélkül is. Eredményeinkben (2. ábra) ahhoz a szélsőséges esethez, amikor maximális betétkivonás mellett sem kerül az LCR 0 százalék alá, a legalacsonyabb kockázatnak megfelelő pontszámot rendeltük, a másik szélsőséghez pedig, amikor a benchmark stresszforgatókönyv sokkmértékei mellett betétkivonás nélkül is 0 százalék alá kerülne a bank LCR-je, a legmagasabb kockázatot jelentő értéket választottuk.

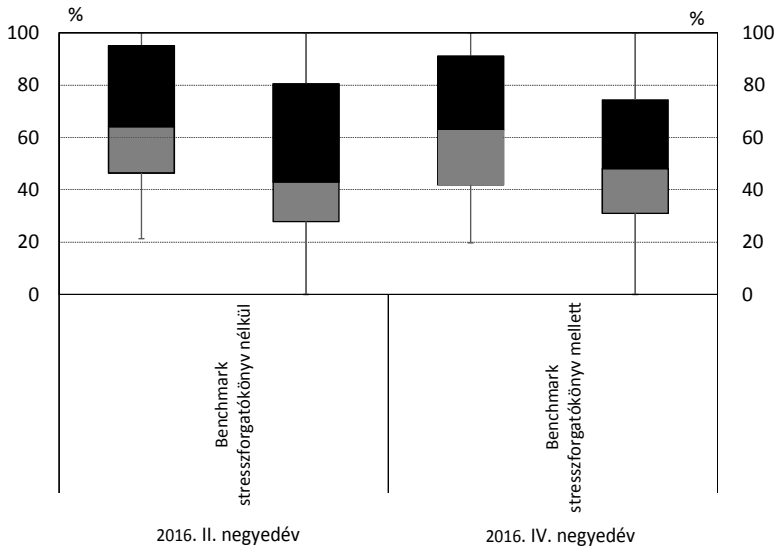
A grafikonon látható, hogy a medián intézményt egyéb sokkok nélkül csak jelentős mértékű, nagyjából a betétállományának 60 százaléka körüli betétkivonás tenné illikvidd. A likviditási stresszteszt egyéb kockázati forrásainak szokásos sokkmértékei ezt természetesen csökkenti: ebben az esetben a medián intézménynél az illikviditáshoz már 40-50 százalékos sokkszerű betétkivonás is elegendő lenne. Érdekes azonban fölhívni a figyelmet az eloszlás alsó szélére is: ennek az alapján mindkét időszakban, a referencia-stresszforgatókönyv nélküli esetben is van olyan intézmény, amelynél már a betétek 20 százaléka kivonása is illikviditáshoz vezetne.

4. ÖSSZEGZÉS

Az, hogy az OBA funkcióit időben, hatékonyan és nagy biztonsággal tudja ellátni, pénzügyi stabilitási szempontból kiemelkedően fontos. Az erre való felkészülést érdemben megkönnyítheti, ha a betétbiztosító pontosan értékeli tudja a biztosított hitelintézetek sokkellenálló képességének alakulását. Ennek érdekében az OBA az MNB közreműködésével rendszeresen értékeli a bankok kockázatait, amelyhez többek között az MNB-ben fejlesztett stresszteszteket is alkalmazza.

2. ábra

A bankot illikviddé tevő, egységes háztartási és vállalati betétkivonási sokkmértékek bankrendszeri szintű eloszlása benchmark stresszforatókönyvvel és anélkül

Forrás: MNB

A jegybankban fejlesztett hitelkockázati és likviditási stressztesztek eredményeit az OBA az EBA által követelményként megfogalmazott, kockázatalapú díjfizetési módszertanban szereplő kompozit kockázati indikátor számítása szerint veszi együttesen figyelembe. Ezáltal nemcsak az adott stresszforatókönyv melletti kockázati sorrend értékelhető, külön figyelemmel kísérve a leginkább kockázatos intézményeket, de az egységes keretben könnyen összevethetjük a kockázatalapú díjfizetési módszerben számolt, stressz előtti eredményekkel is, ezzel hangsúlyozva a potenciális stressz hatását.

Egy megindult betéti roham esetén szintén fontos eszközt jelenthet az OBA számára, ha ismeri a választ a stressztesztekben feltett kérdés megfordítására is: mekkora sokk szükséges ahhoz, hogy a kérdéses pénzügyi intézmény fizetéképtelenné váljon. Habár az ilyen típusú kérdések megválaszolására törekvő, fordított stressztesztek módszertanával kapcsolatban általános esetben alapvető problémák merülnek föl, ha a likviditási stresszteszt keretrendszerén belül csak a háztartási (és az ezzel egyenlővé tett vállalati) betétállományt érő sokkot vizsgáljuk, valamint néhány további egyszerűsítő feltevéssel élünk, az intézményeket illikviddé tevő betétkivonási sokkmértékek egyszerűen számszerűsíthe-

tők. Eredményeink szerint a medián intézmény esetében jelentős, kb. 60 százalékos betétkivonási sokk kellene az illikviditáshoz, de egyes intézményeknél a betétek mindössze 20 százalékának kivétele is fizetési képzetlenséget idézhet elő.

HIVATKOZÁSOK

19/2016. (V. 25.) MNB rendelet az Országos Betétbiztosítási Alap tagjai által fizetendő kockázatalapú változó díj megállapításának részletes szabályairól.

BANAI ÁDÁM – HOSSZÚ ZSUZSANNA – KÖRMENDI GYÖNGYI – SÓVÁGÓ SÁNDOR – SZEGEDI RÓBERT (2013): Stressztesztek a Magyar Nemzeti Bank gyakorlatában. MNB-tanulmányok, 109. Budapest: Magyar Nemzeti Bank.

EBA (2015). Guidelines on methods for calculating contributions to deposit guarantee schemes (EBA/GL/2015/10). London: European Banking Authority.

GRUNDKE, P. – PLISZKA, K. (2015). A macroeconomic reverse stress test. Deutsche Bundesbank Discussion Papers, No. 30/2015. Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank.

MNB (2016). Pénzügyi Stabilitási Jelentés (2016. május). Budapest: Magyar Nemzeti Bank.

SZEMELVÉNYEK AZ OBA KÁRTALANÍTÁSI TAPASZTALATAIBÓL

Vajai Balázs – Tóth István

Manapság a pénzügyi stabilitás elemei közül talán a legkevesebbet a betétbiztosításról lehet tudni és hallani. Ennek az egyik oka az, hogy a pénzügyi stabilitási háló ezen elemét viszonylag ritkán aktiválják a nagyközönség számára láthatóan (amikor a betéteseket kell kártalanítani), másrészt ezek a nyilvános aktusok viszonylag gyors lefolyású folyamatban jelentkeznek. A betétbiztosítási kártalanítás látható gyorsasága ellenére egy sok szereplőből és elemből álló, időben rendkívül koncentrált és összetett eljárásrend, amelynek összetevőit érdemes külön vizsgálni. Ezen számos elem közül mutatjuk be a kártalanítás pénzügyi képességével összefüggően az állampapírnak a piacra gyakorolt hatását, valamint a kommunikáció jelentőségét a (rém)hírek terjedésekor és azok megakadályozásában, a bankbezárásra adott ügyfélreakciók kapcsán.

JEL-kódok: G01, G21, G 28, H12

Kulcsszavak: betét, betétbiztosítás, kártalanítás, OBA, pénzügyi stabilitás, pénzügyi védőháló, stresszteszt, szanalás, válságkezelés, válságszimuláció

1. BEVEZETÉS

Az Országos Betétbiztosítási Alap (a továbbiakban: OBA) 2014–2015-ben 10 hitelintézet felszámolásából eredően 219 milliárd Ft értékben kártalanított betéteseket. Ezen (és az ezt megelőző) időszak alatt rengeteg tapasztalat és gyakorlat halmozódott fel az OBA-nál. A piacgazdaság-alapú pénzügyi rendszerben a betétbiztosítási alap védőhálóként működik, amelynek elsődleges feladata az, hogy megakadályozza a bankpánikot, illetve (bizalomvesztés esetén) a tömeges betétkivonást. A cikk röviden körbejárja azt a két, korábban kevésbé kutatott területet, amelyek segítségével megvalósulhat egy gyors kártalanítás.

A 2017. december 31-i állapot szerint a lakossági betétesek 99,59%-a tartozott az OBA által biztosított státusz alá, ezt azt is jelenti, hogy a betétesek döntő részének a megtakarítása a biztosított 100 ezer eurós összeghatáron belül van (*Kallóné-Vajai, 2017*). Számukra az OBA-biztosítás védőhálót jelent annak érdekében, hogy ha felszámolási eljárás alá kerül egy – vagy mint ahogy a közel-múltban láttuk, egyszerre több – hitelintézet, akkor a betétesek gyorsan kaphassanak kártalanítást, a felszámolás ne okozzon számukra jelentős veszteséget, a bankrendszer pedig ne veszítse el a betétesek bizalmát. Mivel a bankbetétek és folyószámlák gyakran a mindennapi élethez szükséges, likvid pénzeszközöket

jelentik, a betétesek érzékenyebben reagálnak az ezen pénzeszközökhöz való hozzáférésre, mint például a befektetések esetében. Ennek megfelelően a betétes bankbizalom kérdése a pénzügyi stabilitás szempontjából kiemelten érzékeny területnek számít.

Egy bank hatósági bezárása (jogi felszámolása vagy végelszámolása) a legtöbbször váratlanul éri az ügyfeleket, így negatív információként hat (válság esetén még inkább). A negatív információ jellemzője, hogy gyorsabban terjed (Malarz–Szvetszky–Szekfű–Kulakowski, 2006), mint a pozitív vagy a semleges hírek; valamint a lakosság tagjai könnyen ráébrednek az esetleges érintettségükre, ha „bajba kerül” a pénzük, még akkor is, ha nem az adott hitelintézetben tartják a megtakarításaikat.

Ennek érdekében fontos, hogy a betétes tudjon arról: működik a bankrendszerben pénzügyi mentőháló, amely biztosítja a megtakarítását azzal, hogy gyorsan kártalanítást nyújt még ilyen nem várt és általa nem befolyásolható, rendkívüli helyzetben is.

A gyors kártalanítás egyik elengedhetetlen feltétele, hogy az a vagyon, valamint befektetett tömeg, amelyből kártalanítást hajt végre az OBA, egyben gyorsan likvidálható, biztonságos legyen; illetve ha lehet, akkor a likvidálást (pl. kártalanítást) a piaci hatásoktól mentesen tegye.

Az OBA befektetéseit magyar állampapír-portfólióban tartja. A kártalanítások pénzügyi fedezetét szolgáló állampapírokat a kártalanítások pénzügyi kifizetéseit megelőző napokban, rövid időn belül (adott jelentős mennyiségben, a kártalanítási helytállás mértéke alapján) likvidálják. Az értékpapírok likvidálása egy hullámban, a piac számára előzetes jelzés nélkül történik. Pénzügyi stabilitási szempontból külön vizsgálendő kérdés, hogy az OBA helytállási képessége miatt bekövetkező, gyors likvidálás nem jár-e újabb piaci megrázkódtatással/torzulással. Az OBA vizsgálata alapján nem lép fel ilyen hatás, mivel az Államadósság Kezelő Központ saját számlás kereskedést folytat az OBA-val, ami így közvetlenül nem jelenik meg a másodlagos piacon.

2. ISMERTSÉG ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

Az OBA kommunikációja jelentősen eltér a kártalanítási időszakban és az úgynevezett „békeidőszakban”, amikor nincs kártalanítás. A békeidőszaki ügyfélismereteket nagyban segíti: számlanyitáskor, betétlekötéskor, illetve meglévő ügyfelek esetén legalább évente egyszer a hitelintézeteknek tájékoztatniuk kell az ügyfeleiket arról, hogy betéteiket az OBA biztosítja.

A tapasztalatok alapján ugyanakkor ez részben megnöveli a banki ügyintézők adminisztrációs terheit, másrészt sok félreértéshez is vezet. A bankok által adott

éves, írásban küldött tájékoztatás nem magyar sajátosság, hanem európai uniós előírás. A külföldiekkel párhuzamosan ugyanakkor a hazai tapasztalatok is azt mutatják, hogy sok esetben ez a tájékoztatás nem éri el a célját, és félreértésekre ad lehetőséget; sok ügyfél nem tudja megkülönböztetni a számlavezetőjét az OBA-tól, avagy talált pénzként értelmezi a 100 ezer eurós védelmet, és igényt nyújt be arra.

Mint minden ügyfélbizalom fenntartásában érdekelt szervezetnek, az OBA-nak is elsődleges kommunikációs célja (és feladata), hogy a lakosságnak a betétbiztosításról való ismereteit növelje.

Amikor az OBA kutatásokat végez a lakossági ismertség körében, két tényezőt mindenképpen javasolt mérni a betétbiztosítással összefüggésben. Az egyik a betétbiztosítás mint speciális fogyasztóvédelmi szolgáltatás spontán ismertsége¹ a bankkapcsolatokkal rendelkezők között, valamint e szolgáltatás „alpmértékegységeként” a 100 ezer eurós értékhatár ismerete. Utóbbi értelmezhető a betétbiztosítás törvényi ígéretné is: ekkora összegben kap a betétes kártalanítást.

Az OBA spontán ismertsége (a 2015-ös 32%-ról növekedve) 55% volt 2017-ben, a támogatott ismertség (29%-ról) 43%-ra emelkedett. A spontán és a támogatott ismertség növekedése vélhetően az elmúlt időszak bankbezárásairól szóló médiabeszámolóknak is köszönhető, amelyekben az OBA mint betétbiztosítást működtető, kártalanító intézmény jelent meg.

Mindazonáltal az ismertség további növelése nemcsak szükséges, de kívánatos is – hiszen féltő, hogy bankbezárástól mentes időszakokban ezek az értékek csökkennek, megkopik a betétvédelemmel kapcsolatos memória. Ennek egyik kiemelt, ámbátor nem látványos ismeretterjesztési módja az OBA folyamatos kommunikációja mind a szakmai, mind a szakember-utánpótlásban érdekelt szervezetekkel folytatott kooperációban.

2.1. Válsághelyzeti kommunikáció

Az OBA kártalanítási aktiválása a kommunikáció területén számtalan folyamatot indít el, a 24 órás call centertől kezdve a közösségi médiában megosztott információkon keresztül a banki ügyintézők felkészítéséig. Emellett a jelenlegi szabályok alapján az OBA két országos napilapban fizetett hirdetés útján (továbbá saját honlapján) is tájékoztatja az ügyfeleket a kártalanítási feltételekről

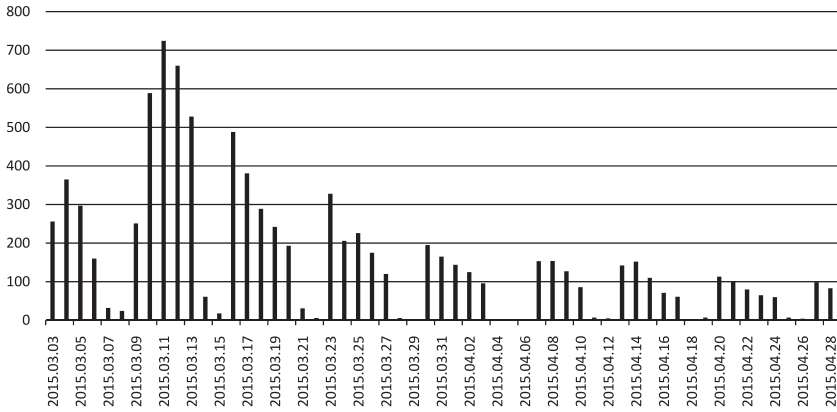
¹ Spontán ismertség alatt a fogyasztónak a szolgáltatásról (vagy márkáról) való, minden segítség nélküli, önállóan demonstrált ismeretét értjük, vagyis azt, amikor a fogyasztó magától megnevezi a szolgáltatást (márkát). Támogatott ismertség, amikor zárt módon kérdezzük rá az ismertségre (pl. „Jelölje be, hogy az itt felsorolt szolgáltatások közül melyiket ismeri!”).

és a kifizetéssel kapcsolatos információkról. Mivel az OBA-nak saját call centere nincs (ellentétben például az angol, orosz vagy ukrán betétbiztosítókkal), így azt a piaci szereplőkkel kötött megállapodás alapján aktiválják.

Az országos és helyi sajtóval a kapcsolattartás folyamatos és kiemelten kezelt (különösen vonatkozik ez a kisebb hatókörű, egy-egy régiót érintő bankbezáráások kapcsán a helyi médiumokra).

A kártalanításkor az ügyfélérdeklődések jelentős része a call centerbe fut be, vagyis az az érintettek és az érdeklődők aktivitása jól mérhető.

2015-ben, a DRB Bankcsoport felszámolásához kapcsolódó kártalanítás során a call centerbe érkező hívások darabszáma a kártalanítás bejelentésétől számítva természetes módon hirtelen ugrott meg (a fenti váratlansági faktornak megfelelően), ugyanakkor a hívásokban bekövetkező, második csúcs csak a nyolcadik-kilencedik napon jelentkezett, amikor az OBA megkezdte a tényleges pénzügyi kifizetéseket, és ennek az ügyfelek körében híre ment. Az érdeklődés ilyenkor a kifizetés várható időpontjára vonatkozik; ez a kérdés hangsúlyosabbá válik akkor is, ha egy ismerős (rokon, szomszéd stb.) már megkapta a kártalanítást. A jogszabályban előírt, 20 munkanapos kártalanítási időszakon túl is érkeznek hívások (jogi vagy egyéb úton akadályoztatott, továbbá hagyatéki stb. érintettségű betétek miatt), nem csökken drasztikusan a számuk. Az elhúzódó, késleltetett kártalanítás egyik leggyakoribb oka – természetesen számos más ok is előfordulhat – az állandó lakcím megváltozásából adódik, amelyet a banknak korábban nem jelentettek be.

1. ábra**A hívások darabszáma a DRB-csoport betéteseinek kártalanításától kezdődően**

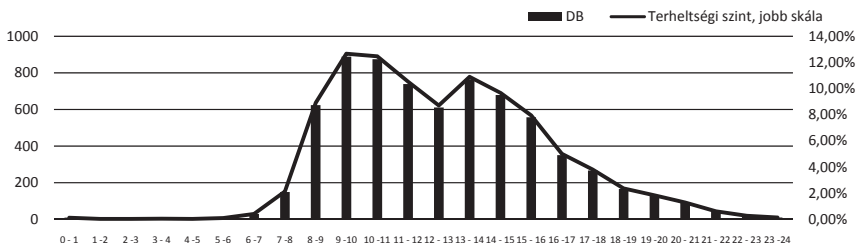
Forrás: OBA

A DRB Bankcsoport hívásstatisztikája alapján a napi híváscsúcs délelőttre és azon belül is annak elejére tehető, amikor a legtöbb betétes megkezdte a munkaidejét. A délutáni és esti órákban is folyamatos a telefonhívások száma, de csökkenő tendenciát mutat. A jövőben a technikai újítások fokozatosan beivódnak a mindennapi életbe, és az egyes időszakokban akár az érdeklődők száma is eltérhet majd az ebben az esetben megfigyelt arányoktól.

A legtöbb érdeklődő mindazonáltal sztenderd kérdéseket tesz fel (mikor kezdődik a kártalanítás, mikor jutok a pénzemhez stb.) ezért a jövőben mesterséges intelligencia segítségével akár automatikus gépi válaszok is generálhatók a chatbot-technológia segítségével. Mivel egy ilyen rendszert az OBA elsősorban kártalanítás esetén tudna csak költséghatékonyan alkalmazni, a fejlesztési költség és a folyamatos utókövetés miatt az innovatív eszközök alkalmazását érdemes alaposan megfontolni.

2. ábra

Hívások eloszlása a DRB-kártalanítás első 20 munkanapján

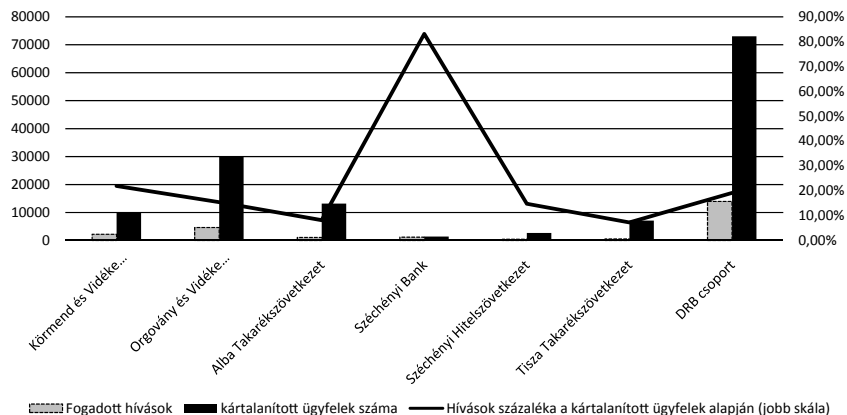

Forrás: OBA

A vizsgált időszakban beérkező, betétbiztosítási kártalanításokkal összefüggő ügyfélhívások számát elsősorban két tényező befolyásolta: a betétesek földrajzi elhelyezkedése (város vagy kistépelülés), illetve az átlagbetét mérete. A magasabb átlagbetéttel rendelkező, városi ügyfelek több hívást generálnak, míg az alacsonyabb átlagbetéttel rendelkező, alapvetően kisebb településen lakók kevesebbet. Megállapítható emellett, hogy a kisméretű bankok ügyfelei is lehetnek tudatosak (lásd Széchenyi Kereskedelmi Bank ügyfélaktivitása), ugyanis minél nagyobb az egy főre eső kártalanítási (OBA által kifizetendő) összeg, annál nagyobb valószínűséggel telefonálnak az ügyfelek a kártalanításukról érdeklődve.

3. ábra

A call center aktivitása

Forrás: OBA

2.2. A gyors kártalanítás a stabilitást segíti

A gyors kártalanítás a pénzügyi stabilitásba vetett közbizalom megőrzése mellett abban is segít, hogy az érintetteknek nem áll rendelkezésére elég idő olyan önszerveződő, online csoport vagy csoportok létrehozására, amelyek esetleg veszélyeztethetnék a pénzügyi stabilitást.

Példaként említhető az Orgovány és Vidéke Takarékszövetkezet esete, amely a működési régiójában magas piaci részesedése (kb. 30 ezer ügyfél és 54,2 milliárd Ft kártalanítási kifizetés), valamint a kártalanítást megelőző, hosszú betétzárolási időszak miatt jelentős közfigyelmet és negatív ügyfélvéleményt kiváltó üggyé vált.

A Magyar Nemzeti Bank 2014 július 4-én, pénteken 16.00 órakor hozta nyilvánosságra a takarékszövetkezet működési engedélyének visszavonásáról szóló határozatát²; ez volt az első információ a betétesek számára arról, hogy hétfőtől nem férnek hozzá pénzükhöz a beállt betétkivételi tilalom miatt. Az engedélyvisszavonás, illetve a felszámolási eljárás kezdete (2014. július 25., az OBA-kártalanítást indító jogi állapot) között több mint három hét telt el. Ezen időszak alatt az OBA további adategyeztetéseket és adattisztításokat kezdeményezett, hogy a kifizetés megkezdése után (2014. július. 29.) a lehető leggyorsabb lezáruljon a kifizetési folyamat. Ezen időszak alatt ugyanakkor a közösségi média segítséget nyújtott ahhoz, hogy ún. érdekcsoportok (leginkább érintettek csoportjai) szerveződjenek, és az ilyen felületeken elhangzó ügyféltörténetekre „vadászott” a média, tovább élvezve a bizonytalanságot és az eset körüli felhajtást. Az, hogy ennek továbbgyűrűző hatása nem alakult ki más szolgáltatóval szemben, részben a szerencsének, részben a megkezdődő OBA-kifizetéseknek volt köszönhető. A call center-hívások a bezárást követő második héttől kezdve a betelefonálók megugró türelmetlenségéről számolt be, amit vélelmezhetően az érintett betéteseknél lévő készpénzállomány csökkenése, illetve az a bizonytalanság okozott, hogy nem kaptak választ arra, mikor juthatnak a pénzükhöz.

A közösségi média segítségével informálódhatunk, és gyorsan megoszthatóvá is válik az információ, függetlenül attól, hogy az adott adatközlés vélt vagy valós híreket tartalmaz. Kísérletek bizonyítják (*Kiss-Rodríguez-Lara-Rosa-García*, 2014), mennyire fontos az, ha látjuk, hogy mások mit tesznek a betéteikkel. A kísérlet azt mutatja, hogy a bankroham csak akkor kerülhető el, ha a döntési sor elején lévők úgy határoznak, hogy nem veszik ki a pénzüket a működő vagy problémássá váló bankból.

A pozitív információ megnyugtatja a később jövőket, és nem alakul ki pánik miatti bankroham (azért rohanok, mert azt hiszem, hogy más is rohanni fog).

2 MNB H-JÉ-I-281/2014. számú határozata

Ha a sor elején kiveszik a pénzt (és itt fontos az, hogy vannak olyan betétesek, akiknek szükségük van a pénzre, és azért veszik ki), akkor az beindítja a bankrohamot. A megfigyelhetőség hatása egyszerre lehet nyugtató és pánikkeltő, ami a kezdeti információk irányától függ.

2.3. Tanulságok

A betétes számára egy olyan hitelintézeti bezárás, ahol a pénzét is tartotta, jelentős bizonytalanságot jelent az adott pillanatban azt illetően, hogy mikor és milyen formában tud a pénzéhez jutni, mivel a mindennapi megélhetéshez szükséges vagyona felett nem rendelkezhet. Ha a kártalanítással egy időben folyamatos és egyértelmű tájékoztatást kap a fenti kérdésekre, akkor egy negatív hangvételű pletyka nem alakulhat ki, ezáltal nem váltja ki egy lehetséges pánik továbbterjedését, ami kihathat a teljes bankrendszerre.

3. AZ OBA BEFEKTETÉSI STRATÉGIÁJA

Az OBA rendelkezésre álló vagyon biztosítja a gyors kártalanítási képességet, amivel megkezdheti a betétesek kártalanításának kifizetését. Egy turbulens és érzékeny időszakban (pl. hitelintézeti engedély visszavonásakor) a nagy összegű államkötvény piaci megjelenése további piaci turbulenciákat okozhat, ezt az OBA, valamint a szabályozó el kívánja kerülni, és ez vonatkozik a „békeidőszakra” is.

Az OBA a törvényi előírásokkal összhangban, jelenleg passzív indexkövető állampapír-befektetést folytat, amihez az Államadósság Kezelő Központot (a továbbiakban: ÁKK) mint portfóliókezelőt, valamint a Központi Elszámolóház és Értéktár Zrt.-t (KELER) mint letétkezelőt veszi igénybe. A portfóliókezelő a befektetési stratégiában meghatározott MAX Composite Index (a továbbiakban: CMAX) leképezésével fekteti be az OBA vagyonát. Ezzel a magas likviditási képességgel alacsony kockázatú és jól diverzifikált portfólióba fektet be, ahol az elsődleges kockázatot a kötvények lejárat szerkezete, valamint a kamatláb kockázata okozza.

A törvényi szabályozás nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy ne csak magyar államkötvényekbe fektethessen be az OBA, hanem akár európai uniós tagállam kötvényeibe is elhelyezhető legyen a vagyon egy része, ami kockázatcsökkentésként is alkalmazható lenne. A kártalanítási kötelezettség alá tartozó betétek közel 20%-a devizabetét, és körülbelül ilyen arányban lenne érdemes EUR-kötvényekbe elhelyezni az OBA vagyonát is.

Piacon értékesítendő befektetés esetén számolni kell azzal, hogy az EUR-kötvények azonnali likvidálásakor (kártalanítás esetén) árfolyamcsökkenés léphet fel, amennyiben az OBA törvényi kötelezettsége miatt kártalanításhoz vagy szanáláshoz való hozzájárulásához készpénzzé kívánja tenni a kötvényeket.

3.1. Az OBA vagyonának felhasználása, illetve egy esetleges kártalanítás hatása az állampapírpiacra

Az OBA nevében végzett állampapír-kereskedés (a CMAX portfólió arányának folyamatos utókövetése, a bevételek befektetése) az ÁKK-n keresztül történik, ezért a tranzakció nem jelenik meg a piacon; ezáltal a piaci árat sem befolyásolja, mivel az ÁKK saját számlás kereskedést folytat az OBA-val. Az ÁKK-nak módjában áll időben elhúzni a döntést a visszavásárolt értékpapírok sorsáról (bevonás, újbóli piacra dobás vagy új kötvényekkel történő helyettesítés).

Ha a kereskedés a Magyar Államkincstáron keresztül történne, akkor is hasonló feltételrendszert alkalmaznának, és az eladott állampapír közvetlenül nem lenne hatással a másodpiaci árfolyamokra.

Kártalanítás esetén nagy összegű állampapír eladása történik, ami a fentiek miatt nem okoz piaci turbulenciát, de a Kincstári Egységes Számlát (a továbbiakban: KESZ), illetve annak számlaegyenlegét akár jelentősen is befolyásolhatja. Ennek az az oka, hogy az államháztartás vásárolja vissza az OBA vagyonát képező állampapírokat.

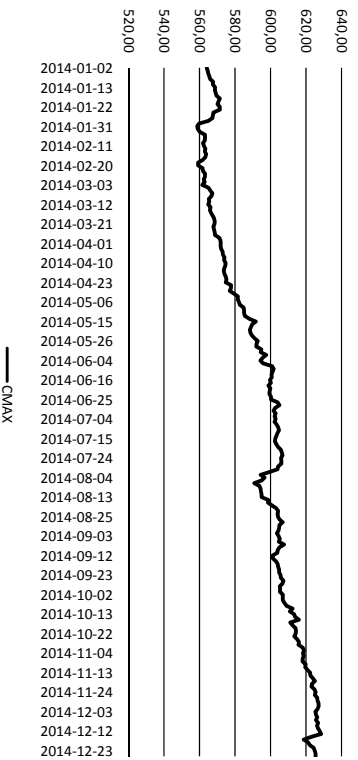
A kártalanítás során az OBA kifizető partnereket vesz igénybe, akiknek a kifizetés megkezdésekor párhuzamosan átutalja a kártalanítás fedezetét is.

A likviditásbőség (a befektetékényszer miatt) a hozam csökkenése irányába hat, ezért megvizsgáltuk, hogy a 2014-es kártalanítások milyen hatással lehettek az értékpapírpiacot jól reprezentáló CMAX indexre, valamint a három hónapos referenciahozamra (lásd *1. táblázat* és *4., 5. ábra*).

Minimális rövid távú (5-10 nap) változás látható, de a várakozásokkal ellentétes irányban, inkább hozamemelkedés, ám ok-okozati összefüggés egyértelműen nem mutatható ki a kártalanításhoz szükséges pénzmennyiség és a hozamok változása között, illetve számos más magyarázó változó is befolyással lehetett rá, amelyet az OBA-nak nincs módja vizsgálni.

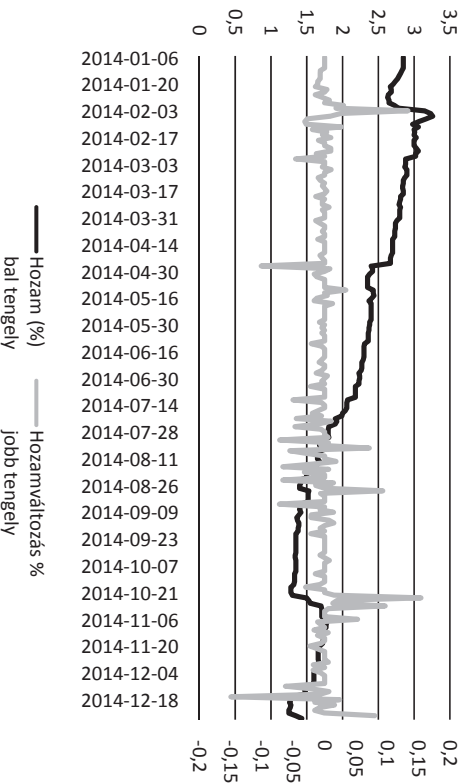
1. táblázat**Kártalanítások kezdete kifizetés szerint**

Körmenő és Vidéke Takarékszövetkezet	2014.01.28.
Orgovány és Vidéke Takarékszövetkezet	2014.07.29.
Alba Takarékszövetkezet	2014.09.24.
Széchenyi István Hitelszövetkezet	2014.12.08.
Széchenyi Kereskedelmi Bank Zrt.	2014.12.10.
Tisza Takarékszövetkezet	2014.12.13.

**4. ábra
A CMAX index alakulása**

Forrás: ÁKK

CMAX

**5. ábra
A 3 hónapos referenciaindex alakulása**

Forrás: ÁKK

— Hozam (%)
 — Hozamváltozás %
 bal tengely
 jobb tengely

3.2. Külső forrásbevonási tapasztalatok

Amennyiben az OBA vagyona nem lenne elegendő egy esetleges kártalanításhoz, akkor külső forrást kell bevonnia, elsősorban a piacról (pl. konzorciális hitelfelvétel vagy kötvénykibocsátás). A külső forrásbevonás az időigénye miatt jelentős idővesztést okozhatna a kártalanítás kifizetésében, ezért az OBA átmeneti időszakra (maximum három hónap) az MNB-től is felvehet kölcsönt, amíg a piaci külső forrásbevonás megvalósul.

Az OBA három hónapos átmeneti hitelt vehet fel az MNB-től annak érdekében, hogy a kártalanítást haladéktalanul megkezdhesse. Ennek lebonyolítása a tapasztalatok alapján (DRB-csoport kártalanítása, 2015) csak pár napot vesz igénybe, amivel párhuzamosan zajlik az állami készfizető kezesség és az áthidaló kölcsön kérelmének a folyamata. Az áthidaló hitelnek szintén az állami készfizető kezesség a fedezete.

A DRB-csoport kártalanítása kapcsán az MNB-től felvett átmeneti hitelt 2015. március 4-én folyósították, míg a kötvénykibocsátás 2015. június 3-án történt meg OBA2022/A³ elnevezéssel (egy nap híján három hónapot vett igénybe), amiből az átmeneti hitelt visszafizették.

A szoros határidő miatt a jövőben javasolt áttekinteni az átmeneti finanszírozási forrás lehetőségeit, illetve az időtartam hosszát. Amennyiben a hazai forrásbevonás nem vagy nehezen lenne kivitelezhető, akkor nemzetközi kötvénykibocsátás vagy konzorciális hitelfelvétel válik szükségessé, aminek az átfutási ideje még hosszabb időt venne igénybe, mivel az OBA korábban nem jelent meg a nemzetközi pénzpiacon.

4. ÖSSZEFOGLALÓ

Bár a betétbiztosításról szóló tájékoztatót népszerűsítő fogyasztóvédelmi embléma ma minden bankfiókban megtalálható, és a legtöbb betéti hirdetésen is szerepel, a betétbiztosítás spontán ismertségének aránya éppen csak átlépi az 50%-ot a bankkapcsolatokkal rendelkező ügyfelek között.

A lakosság ismerete a védelemről önmagában is csökkenti, csökkentheti a pánik, bankroham kialakulását vélt vagy valós vészhelyzet esetén. Ennek az ismeretanyagának a tudását és meglétét javasolt továbbfejleszteni annak érdekében, hogy a folyamatosan gyorsuló pénzügyi szektorban (pl. PSD⁴ vagy az 5 mp-es átutalás) se okozzon problémát egy hitelintézeti csőd. Egy esetleges pánik ki-

3 ISIN: HU0000356472

4 Payment Services Directive 2 (megújított pénzforgalmi irányelv)

alakulásának/végigfutásának legveszélyesebb helyszíne a közösségi média, ahol nemcsak az influencerek tudnak könnyen és gyorsan információt megosztani, de maguk a fogyasztók, médiahasználók is. Mire a szabályozó kommunikációs beavatkozást tudna végrehajtani, jelentős veszteség realizálódhat egy-egy egyéni szolgáltatónál, avagy összességében a szektorban. Emiatt is fontos a bizalmi megelőzés, azaz a lakosság körében az OBA ismertségének növelése.

Rövid időn belül és előre nem tervezhető módon az OBA befektetéseinek likvidálása gyorsan és zökkenőmentesen végrehajtható anélkül, hogy közvetlen hatása lenne az állampapírpiacon, mivel az Államadósság Kezelő Központ saját számlás kereskedést folytat az OBA-val, ami nem jelenik meg a másodlagos piacon. Az OBA befektetései kizárólag magyar forint állampapírportfólióban állnak, miközben a kártalanítási kötelezettség alá tartozó betétek közel 20%-a devizabetét, és körülbelül ilyen arányban lenne érdemes EUR-kötvényekbe elhelyezni az OBA-vagyont is. Ugyanakkor ezzel megjelenének új problémaforrások, elsősorban az értékpapír gyors likvidálása kapcsán, ha és amennyiben a piacon kellene értékesíteni az EUR-kötvényeket.

HIVATKOZÁSOK

2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1300237.TV> (letöltve: 2018.09.16.).
- MNB (2014): A Magyar Nemzeti Bank H-JÉ-I-281/2014. számú határozata az Orgovány és Vidéke Takarékszövetkezet felett gyakorolt felügyelet során történő feltételes hatályú tevékenységi engedély visszavonásáról, felügyeleti biztos kirendeléséről, valamint egyéb intézkedések alkalmazásáról. <https://www.mnb.hu/letoltes/keksz-9447042.pdf> (letöltve: 2018.09.16.).
- NARESH K. MALHOTRA – SIMON JUDIT [szerk.] (2009) *Marketingkutató*. Budapest, Akadémia Kiadó.
- KALLÓNÉ CSABA KATALIN – VAJAI BALÁZS (2017): Az Országos Betétbiztosítási Alap kártalanítási tapasztalatai a betétesek korösszetételéről és a betétösszegek eloszlásáról. *Hitelintézeti Szemle*, 16(2)., június, 28–39. o.
- MALARZ, K.–SZVETELSZKY ZS.–SZEKFŰ B.–KULAKOWSKI, K. (2006): Gossip in Random Networks. *Acta Physica Polonica. B.* 37(11), 3049.
- OBA (2003): Az első tíz év – 1993–2003. Budapest, Országos Betétbiztosítási Alap.
- OBA (2012): „Fehér Könyv” a Soltvadkert és Vidéke Takarékszövetkezetek betétesek kártalanítási eljárásában szerzett tapasztalatokról. https://www.oba.hu/images/stories/downloads/kartalanitasi_tapasztalatok/soltvadkert_feher_konyv_rovid.pdf (letöltve: 2018.09.16.)
- OBA (2013): Országos Betétbiztosítási Alap, Éves jelentés 2013. https://www.oba.hu/images/stories/downloads/eves_jelentesek/oba_eves_jelentes_2013.pdf (letöltve: 2018.09.16.)

- OBA (2014): Országos Betétbiztosítási Alap, Éves jelentés 2014. https://www.oba.hu/images/stories/downloads/eves_jelentesek/oba_eves_jelentes_2014.pdf (letöltve: 2018.09.16.)
- OBA (2015a): Országos Betétbiztosítási Alap, Éves jelentés 2015. https://www.oba.hu/images/stories/downloads/eves_jelentesek/oba_eves_jelentes_2015_5.pdf (letöltve: 2018.09.16.)
- OBA (2015b): [https://www.oba.hu/im_„Fehér könyv” a DRB Bankcsoport Betéteseinek a kártalanítási eljárásában szerzett tapasztalatokról. ages/stories/downloads/kartalanitasi_tapasztalatok/drb_whitepaper_hu.pdf](https://www.oba.hu/im_„Fehér_könyv”_a_DRB_Bankcsoport_Betéteseinek_a_kártalanítási_eljárásában_szerzett_tapasztalatokról.ages/stories/downloads/kartalanitasi_tapasztalatok/drb_whitepaper_hu.pdf) (letöltve: 2018.09.16.)
- OBA (2016): Országos Betétbiztosítási Alap, Éves jelentés 2016. https://www.oba.hu/images/stories/downloads/eves_jelentesek/oba_eves_jelentes_2016.pdf (letöltve: 2018.09.16.)
- OBA (2017): Országos Betétbiztosítási Alap, Éves jelentés 2017. https://www.oba.hu/images/stories/downloads/eves_jelentesek/oba_eves_jelentes_2017_HUN_640_WEB.pdf (letöltve: 2018.09.16.)
- KISS, H. J. – RODRIGUEZ-LARA, I. – ROSA-GARCÍA, A. (2014): Do social networks prevent or promote bank runs? *Journal of Economic Behavior & Organization*, 101, 87–99.
- SZVETELSZKY Zs. (2003): Ways and Transformations of Gossip. *Journal of Cultural and Evolutionary Psychology*. (1)2, 109–122.
- SZEKFÚ B. – SZVETELSZKY Zs. (2005): The Emergence of Gossip. Effects of Networked Communication Technologies on the Evolution of Self-Organizing Social Beliefs. In NYÍRI K. (szerk.): *A sense of place: The global and the local in mobile communication*. Vienna: Passagen Verlag, 439–447.

Sajtóközlemények

- KEOL (2014): Most már tényleg: megkezdődött az Orgoványi Takarékszövetkezet betéteseink kártalanítása. *Kecskemét Online*, 2014. július 25., <https://keol.hu/keckemet-bacs/most-mar-tenyleg-megkezdodott-az-orgovanyi-takarekszovetkezet-beteseinek-kartalanitasa> (letöltve: 2018.09.16.).
- ZSÁMBÓKI, D. (2014): Levelet kaptak az orgoványi takarékszövetkezet részjegyesi. *BAON*, 2014. 07. 14. <https://www.baon.hu/bacs-kiskun/kozelet-bacs-kiskun/levelet-kaptak-az-orgovanyi-takarekszovetkezet-reszjegyesi-562647/> (letöltve: 2018.09.16.).

A BETÉTBIZTOSÍTÓK ALTERNATÍV SZEREPKÖREI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SZANÁLÁSI SZEREPVÁLLALÁSRA¹

Kómár András – Sulyok András

A betétbiztosítók a pénzügyi stabilitási védőháló részeként védik a hitelintézetnél betétet elhelyezőket, és a hitelintézet fizetéseképtelensége esetén, vagy ha a betétek egyéb okból válnak hozzáférhetetlenné, kártalanítást fizetnek a károsult betéteseknek. A világ egyre több országában van intézményesített betétbiztosítás, és sok esetben a betétbiztosító nemcsak a betétesek kártalanításáért felel, hanem más, alternatív válságkezelési szerepköröket is betölt. Az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) szerepköre 25 éves működése során többször is változott. Az OBA 1993 és 2006 között jogosult volt megelőző válságkezelési intézkedésekre, míg 2014-től az intézmény szanálást segítő funkciót is betölt. A tanulmány a betétbiztosítási szerepkörök változásának bemutatásával a betétbiztosítók szanálási szerepvállalását állítja a fókuszba, elsősorban az európai unió és a magyar szabályozási keretrendszeren belül vizsgálódva.

JEL-kódok: G01, G21, G 28, H12

Kulcsszavak: betét, betétbiztosítás, kártalanítás, OBA, pénzügyi stabilitás, pénzügyi stabilitási védőháló, stresszteszt, szanálás, válságkezelés, válságszimuláció

1. BEVEZETŐ

A betétbiztosítás alapvető funkciója az, hogy a hitelintézetnél elhelyezett betétek hozzáférhetetlenné válása esetén a betéteseknek kártalanítást fizessen. Ez segít a betétesek pénzügyi rendszerbe vetett bizalmának fenntartásában, és az egyedi intézményi válsághelyzet továbbgyűrűzésének megakadályozása révén hozzájárul a pénzügyi stabilitás fenntartásához.

Országoként eltérő evolúciós folyamat vezetett oda, hogy manapság a világ legtöbb országa intézményesített betétbiztosítással rendelkezik, és a betétbiztosítási keretrendszerek nagy változatosságot mutatnak abban a tekintetben is, hogy a betétesek kártalanítása mellett ellátnak-e más funkciókat. A hitelintézetek évszázadokig működtek betétbiztosítás nélkül. A betétek biztonságát garantáló intézményrendszer először az Amerikai Egyesült Államokban

¹ A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, amelyek nem feltétlenül egyeznek az Országos Betétbiztosítási Alap hivatalos álláspontjával.

(USA) jött létre a banki fizetéseképtelenségi helyzetek gyakoriságának növekedésével párhuzamosan, a betétes rohamok és az ebből fakadó, bankrendszeren belüli fertőzésveszély megelőzése érdekében. A betétbiztosítási rendszerek kezdetben csak tagállami szinten jelentek meg, először 1829-ben New York államban, majd – a Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) 1933-as létrehozását követően – 1934-től már szövetségi szinten is (FDIC, 1998).

1933 után több országban is létrehozta nemzeti betétbiztosítást, de annak széleskörű elterjedésére a 20. század második feléig várni kellett. A betétbiztosítók elterjedését nagyon sokszor jelentős, olykor rendszerszintű bankválságok ösztönözték. 1974-ben még csak 12 nemzeti betétbiztosítási rendszer létezett, számuk 1999-ben 71-re (*Demirgüç-Kunt-Kane*, 2002), 2018-ban pedig már 140-re nőtt (IADI, 2018a) és további 28 ország fontolgatja ilyen rendszer bevezetését (IADI, 2018b). Előfordulnak több országot lefedő, szupranacionális betétbiztosítási rendszerek is.²

Magyarországon a betétbiztosítói feladatokat az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) látja el. Az OBA 1993-ban jött létre, ekkor intézményesült a hazai betétbiztosítás. Működése során voltak olyan időszakok, amikor a betétbiztosítási funkciók mellett más válságkezelési feladatköröket is ellátott, illetve az Európai Unió jogszabályainak elvárása alapján manapság sem csak kártalanítást végez a szervezet. A tanulmány az általános áttekintést követően az OBA 25 éves működésének példáján keresztül mutatja be a betétbiztosításon felüli betétbiztosítói feladatokat, ezen belül is kiemelten az OBA szanalásban betöltött szerepét.

2. A BETÉTBIZTOSÍTÓK SZEREPEKÖREI

Az USA tagállami és szövetségi betétbiztosítási rendszereinek közös vonása volt, hogy olyan többpilléres keretrendszerben gondolkodtak, amelyben a kártalanítási funkcióhoz a kezdetektől fogva a taghitelintézetek rendszeres ellenőrzése, felügyelése is kapcsolódott. Ebből fakadóan az FDIC a mai napig ellát pénzügyi felügyelési feladatokat is a betétbiztosítói funkción felül. A világ betétbiztosítói működési modelljei igen változatosak mind a szervezeti kialakítást, mind a szerepköröket tekintve.

Számos betétbiztosítónak csupán a kártalanítási kifizetések végrehajtása a feladata, más betétbiztosítók szélesebb körű mandátummal, válságmegelőzési és válságkezelési funkciókkal is bírnak.

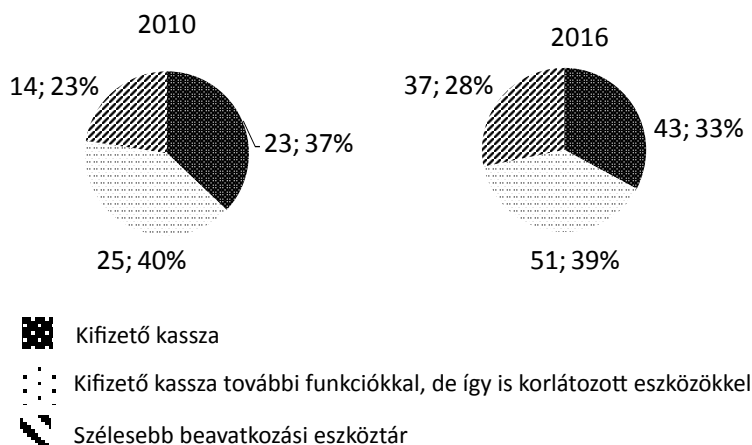
A Betétbiztosítók Nemzetközi Szövetsége (IADI) rendszeresen széleskörű felmérést készít a tag betétbiztosítói körében, amely többek között azok funkcióira is

² Ilyen például a West African Monetary Union Deposit Insurance Fund, amely nyolc afrikai országban újít betétbiztosítást, de létrejötte esetén ebbe a körbe fog tartozni a Bankunió harmadik pilléréként létrehozni kívánt Európai Betétbiztosítási Rendszer (European Deposit Insurance Scheme – EDIS) is.

kiterjed. A betétbiztosítók funkcióinak 2010 és 2016 közötti változását az 1. ábra mutatja be. Az ábrából is jól látható, hogy a betétbiztosítói szerepkörök nagy változatosságot mutatnak; ennek háttérben nem ritkán a nemzeti hagyományok, a követett külföldi minta, valamint egyre nagyobb mértékben a nemzeti és a szupranacionális (pl. európai uniós) szabályozás játszik döntő szerepet. Azon túl, hogy 2010 óta jelentősen bővült az adatot szolgáltató betétbiztosítók száma (62-ről 131-re), a globális pénzügyi válságot követően eltolódás figyelhető meg a kifizető kassza (paybox) funkciótól a szélesebb beavatkozási eszköztárral rendelkező betétbiztosítók irányába.

1. ábra

Betétbiztosítói szerepkörök 2010-ben és 2016-ban

Megjegyzés: A 2010-es és 2016-os felmérésekben nem egyformák a besorolási kategóriák, ezért azokat egységesítettük. 2016-ban a „szélesebb beavatkozási eszköztár” kategóriában összevontuk a veszteség- és a kockázatminimalizáló funkciót, a 2010-es felmérésben ennek a „kockázatminimalizáló” kategóriát feleltettük meg. Ezen felül a középső kategóriába került a 2016-os felmérésből a „kifizető kassza plusz” funkció.

Forrás: IADI (2011; 2017)

3. AZ OBA KÁRTALANÍTÁST MEGELŐZŐ VÁLSÁGKEZELÉSI INTÉZKEDÉSEI

Bár az OBA jelenleg nem jogosult arra, hogy forrásait alternatív válságkezelési intézkedésekre használja fel, a hazai betétbiztosító 25 éves történetében is volt olyan időszak, amikor a betétbiztosítói vagyon kártalanítási kifizetéseken kívüli válságkezelési célú felhasználására volt jogszabályi felhatalmazása.

Az OBA 1993-as létrejöttétől 2006-ig nem csupán ún. kifizető kassza (pay-box) szerepet töltött be, hanem a betétek befagyásának megelőzése érdekében, a kártalanítás alternatívájaként intézkedéseket is tehetett. 1997-től kezdve pedig a jogszabály kifejezetten feladatául szabta, hogy az OBA mérlegelje, mely alternatíva jár a legkisebb hosszú távú veszteséggel a betétesek és hitelintézetek, valamint a központi költségvetés számára, és az intézmény köteles volt a legalacsonyabb veszteség szerinti megoldást választani (veszteségminimalizáló szerep). Ezzel egyenrangú feladatává vált a megelőzés és a kártalanítás (OBA, 2003; 2008). A kártalanítás kifizetésének megelőzése érdekében az OBA széles palettán mozgó intézkedési lehetőségekkel rendelkezett a válságkezeléshez történő pénzügyi hozzájárulást és kötelezettségvállalást illetően, ideértve a kezességvállalást, betétállomány átruházásához a fedezetnyújtást, hitelnnyújtást, alárendelt kölcsön nyújtását, vagy akár a hitelintézetben tulajdonrész szerzését is.

Megjegyzendő, hogy az OBA kötelezettségvállalása nem tartalmazhatott egyéb előnyt, és azt csak a szokásos üzleti feltételek mellett (kamat, díj, árfolyam) vállalhatta, valamint megfelelő biztosítékkal volt köteles fedezni azt. Ezen felül az OBA válságkezelési hozzájárulásának abszolút felső korlátot szabott, hogy a feltételes vagy feltétlen kötelezettségvállalások együttes összege nem haladhatta meg a kifizetendő kártalanítás és az ezzel kapcsolatban felmerült költségek várható összegét.

Az OBA alternatív válságkezelési szerepvállalására több hitelintézeti válsághelyzetben is sor került.

3.1. Az OBA első kártalanítási kifizetésen kívüli beavatkozása: az Agrobank Rt. válságkezelése (1995)

Az OBA első megelőző intézkedése az Agrobank Rt. 1995-ös válsága során történt (OBA, 2003). Az OBA-ra háruló potenciális kártalanítás 15 milliárd forintot tett ki, miközben az intézmény likvid vagyona akkoriban nem érte el a 2 milliárd forintot. Az Agrobank tőkehelyzetének rendezéséhez többmilliárd forint tőkeinjekcióra volt szükség, amelynek nagyobb részét az eredeti többségi tulajdonos

magyar állam, 500 millió forintnyi összeget pedig az OBA bocsájtott rendelkezésre, így az OBA kisebbségi tulajdonossá vált a bankban.

A többségi tulajdonos nevében eljáró Pénzügyminisztérium döntését követően az Agrobankot beolvasztották a Mezőbankba, az OBA tulajdonrésze pedig 1 százalékra értékelődött le, amelyet 1997-ben mindössze 10 millió forintért adott el (OBA, 2003).

3.2. Az Iparbankház Rt. csendes kivezetése (1995)

Az OBA áttörésként könyveli el az Iparbankház Rt. válságkezelését, ami szintén 1995-ben igényelte a hozzájárulását; ekkor az OBA a felügyeleti hatósággal közösen a tőkeemelés helyett a piacról történő csendes kivezetést hajtott végre.

Ennek keretében az OBA 1,2 milliárd forint összegű készletli hitelszerződést kötött a bankkal, amely lehetővé tette a biztosított és nem biztosított betétek zavaratlan, normál üzletmenet melletti kifizetését, ezzel elkerülve a betétek befagyását és a bankpánikot. A felügyeleti hatóság ezzel párhuzamosan kötelezte a bankot egy leépítést célzó intézkedési terv kidolgozására; a folyamat végén a pénzügyi stabilitást veszélyeztető kockázat nélkül visszavonhatóvá vált a bank engedélye. A betétállomány leépítését nagyban segítette, hogy először megválták a betétekre fizetett kamatokat, majd felmondták a betét- és számlaszerződéseket, és az összegeket nem kamatozó letéti számlára helyezték.

Az OBA 1996-ban, a bank bezárásakor minimális összegben volt köteles kártalanítást fizetni az elenyésző számú, megmaradt betétes részére. Az OBA potenciális kártalanítási kötelezettsége 2,8 milliárd forint lett volna, ezzel szemben a hitelkeretből nem egészen 1 milliárd forintot hívott le a bank. Az OBA 90 százalék feletti megtérülést ért el a felszámolás során, de megjegyzendő, hogy ez részben a bank bőséges likvid eszközállományának volt köszönhető, amelyet az OBA biztosítékként érvényesített.

3.3. Az eddigi utolsó alternatív OBA-válságkezelés: a Realbank Rt. feltőkésítése (1998–1999)

Az OBA következő – és egyben utolsó – kártalanítást megelőzni hivatott válságkezelési intézkedését 1998-ban a Realbank Rt. kapcsán hajtotta végre. A felügyeleti hatóság vizsgálata 3-5 milliárd forint tőkehiányt tárt fel a banknál, ezért felügyeleti biztost rendelt ki. Ennek következtében a nyilvánvalóvá vált bankválság betétes rohammal fenyegetett.

Az OBA a kártalanítás kifizetése vagy többségi tulajdont eredményező tőkeemelés között választhatott, és a szűk döntési határidő, valamint a két alternatíva kö-

zötti kis veszteségbeli különbség következtében az utóbbi mellett döntött, abban bízva, hogy a feltőkésítés után rövid időn belül el tudja adni a bankot szakmai befektetőnek. Ezenfelül a tőkeemelés révén az OBA által nem védett megtakarítások (kötvények) megtérülési esélyei is javultak az azonnali felszámoláshoz képest (OBA, 1999). Az OBA a potenciálisan 12 milliárd forint összegű kártalanítással szemben 3,1 milliárd forint összegű hozzájárulással felemelte a bank tőkéjét, ezzel 99 százalékos tulajdonrészt szerzett, és elkezdte a normális banki működési feltételek helyreállítását, illetve a Realbank Rt. eladásra való felkészítését (OBA, 2003).

Az új menedzsment közben újraértékelte a bankot. További veszteségeket kellett elszámolni a feltőkésítést megelőző időszakban keletkezett eszközökre, ezzel a saját tőke negatív tartományba csökkent, és további 4 milliárd Ft összegű tőkeemelés vált szükségessé (OBA, 1999). Ez már meghaladta az OBA-ra vonatkozó, felső abszolút korlátot, társfinanszírozót nem sikerült találni, a potenciális befektetők is visszaléptek, ezért végül az OBA-nak 1999 elején 5,1 milliárd forint összegben kártalanítania kellett a betéteseket a 3,1 milliárd forint összegre rúgó tőkeemelés után.

Az eset utóéletéhez tartozik, hogy a felszámolási eljárás során az OBA kártalanításként kifizetett pénzüsszege teljes mértékben megtérült, ugyanakkor a befektetett tőke összegét veszteségként szenvedte el (OBA, 2008).

4. A BETÉTBIZTOSÍTÓI SZEREPKÖRÖK SZABÁLYOZÁSI HÁTTERE AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Magyarország 2004-ben az Európai Unió tagjává vált, így ezt követően az uniós szabályozás is irányadó a betétbiztosításra vonatkozóan. Az 1994-es EU-irányelvet és annak 2010-es módosítását követően az Európai Unió 2014-ben fogadta el a betétbiztosítási rendszerekről szóló, jelenleg is hatályos 2014/49/EK irányelvet (Deposit Guarantee Scheme Directive – DGSD, röviden: betétbiztosítási irányelv), amely hatással volt az alapvető és az opcionális betétbiztosítói szerepkörökre az Európai Unióban.

A betétbiztosítási irányelv rögzíti: a betétbiztosítási rendszerek kulcsfeladata, hogy a betéteseket megóvja a hitelintézetek fizetéseképtelenségének negatív következményeitől, amit elsődlegesen a kártalanítási kifizetések útján kell megvalósítani (ún. paybox funkció). Ennek megfelelően a betétbiztosítók a betéteseknek a hitelintézetnél elhelyezett betéteik után összevontan 100 ezer euró összeghatárig kártalanítást fizetnek, ha a betétesek nem férnek hozzá betéteikhez.³ Új, kötelező elemként jelenik meg, hogy a betétbiztosítási rendszerek a jogszabályban előírt

3 A betétek hozzáférhetetlenné válását szokás a betétek „befagyásának” is nevezni.

feltételek teljesülése esetén kötelesek hozzájárulni a hitelintézet szanálásának finanszírozásához (részletesen lásd később).

Nemzeti opcióként a DGSD lehetővé teszi, hogy a betétbiztosító a fenti két kötelező feladatának teljesítésén túl a rendelkezésre álló pénzeszközait más válságkezelő funkciók ellátására is felhasználhassa, pl. hitelintézet fizetéseképtelenségének elkerülését célzó, alternatív intézkedésekre, ha ezzel a költségesebb kártalanítás elkerülhető. Bár az OBA 1993–2006 között rendelkezett ilyen alternatív funkciókkal, a betétbiztosítási irányelvnek a nemzeti jogba történő átültetésekor a jogalkotó nem kívánta az OBA-t ismét felruházni ilyen jogosultságokkal.

A DGSD azt is előírja a tagállami betétbiztosítóknak, hogy válsághelyzetben alkalmazandó eljárásaikat és beavatkozási funkciójukat rendszeresen teszteljék. Erre azért van szükség, mert a betétbiztosító alapvető és alternatív feladatai válsághelyzetben keletkeznek, amelyekre – optimális esetben – eseti jelleggel kerül sor. Ugyanakkor fontos, hogy e kis bekövetkezési valószínűséggel rendelkező esemény esetén hatékonyan reagáljon a válsághelyzetre, és képes legyen zökkenőmentesen végrehajtani a rá bízott feladatot. A felkészülés egyik hatékony módja a stresszteszték és válságszimulációk elvégzése.

Az EBH (2016) iránymutatásai szerint tesztelni kell minden, az adott betétbiztosító feladatai között szereplő beavatkozási funkciót, ideértve az OBA esetén a kártalanítást és a szanáláshoz történő hozzájárulást is. Az OBA a fentieknek megfelelően 2016-ban kidolgozott egy ötéves, a 2017–2021 közötti időtávot lefedő tesztelési ütemtervet, amely alapján évente végez teszteket.

A tesztelési ciklus első évében, 2017-ben az OBA a határon átnyúló kártalanítás tesztjét végezte el az osztrák és a cseh betétbiztosítóval, amelynek során sikeresen megtörtént a határokon átnyúló kártalanítás céljából létrehozott, európai központi adatszereplatformon (European DGS⁴ to DGS Information Exchange System – „Eddies”) keresztüli, anonimizált adatállományok küldése (OBA, 2018). A tesztelés eredményeképpen egyeztetések kezdődtek bilaterális együttműködési megállapodások megkötéséről, amelyek egy későbbi kártalanítási együttműködés hatékonyságát és eredményességét célozták, valamint informatikai rendszerfejlesztési javaslatokat fogalmaztak meg.

Az OBA-nak a következő években az EBA-iránymutatásoknak megfelelően egyre mélyebb, egyre összetettebb stresszteszteket kell végeznie, amelyek között a kártalanítás mellett a szanálási hozzájárulás forgatókönyve melletti tesztelésnek is szerepelnie kell.

4 Deposit Guarantee Scheme – DGS, betétbiztosítási rendszer

5. A BETÉTBIZTOSÍTÓK SZANÁLÁSI SZEREPVÁLLALÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

A betétbiztosítók szanálási szerepvállalásának többféle megjelenési formája lehet. Egyes európai uniós tagországokban a betétbiztosító a szanálási hatósági funkció egy részét vagy egészét is ellátja (pl. Horvátországban, Lengyelországban, Spanyolországban), más esetekben a betétbiztosítói közreműködés kiterjed a Szanálási Alap kezelésére, de hatósági funkciók nélkül (pl. Magyarországon). Az Európai Unió összes betétbiztosítási rendszerére igaz viszont, hogy a jogszabályi feltételek fennállása esetén a szanálás költségeihez történő – nem kártalanítási célú – anyagi hozzájárulásra kötelezhető. Az előbbi esetekben szervezeti, az utóbbi esetben funkcionális kérdésszóról van szó. A cikk az utóbbi, szanálást finanszírozó szerepkörre fókuszál.

5.1 A szanálási keretrendszer kialakulása

Egy hitelintézet fizetéseképtelensége hagyományos eljárás keretében a felügyeleti engedély visszavonását és felszámolási eljárás kezdeményezését vonta maga után. A rendszerszinten jelentős hitelintézetek válsághelyzetének kezelésére azonban a felszámolás nem ad optimális megoldást, mivel az elhúzó eljárás és a felszámolásból fakadó értékromlás csak felerősíti a problémákat, és tovagyűrűző negatív hatásmechanizmusokat indít be. Ebből fakadóan sokszor előfordul, hogy utóbbi esetben az állam a fizetéseképtelenné vált intézményt bankmentés (ún. bail-out) útján államosítja, feltőkésíti, likviditási támogatást biztosít számára. Az állami bankmentés azonban – az erkölcsi kockázat erősítésén túl – megterhelheti az államháztartást, szélsőséges esetben az állami forrásbevonás az állam túlzott eladósodásához vezethet. A 2008-as pénzügyi válságot követő bankmentések ilyen államháztartási problémákhoz vezettek az Európai Unióban (pl. Írországon, Görögországon), sokszor nemzetközi mentőcsomagra volt szükség a súlyosabb államháztartási problémák megelőzésére vagy kezelésére.

A 2008-as globális pénzügyi válság utáni állami bankmentések során szerzett tapasztalatok rávilágítottak, hogy sok válsághelyzetben a meglévő eszköztárban lévő hitelintézeti felszámolás és az állami bankmentés sem vezet optimális eredményre. Szükség van egy harmadik útra: ez a szanálás.

A szanálás egy olyan válságkezelési eljárás, amelynek keretében a kijelölt szanálási hatóság a korábnál szélesebb körű beavatkozási lehetőségeket kap, és amelyhez az Európai Unióban a hitelintézetek és a befektetési vállalkozások előzetes befizetéseiből feltöltött, szanálásfinanszírozási keretrendszer is csatlakozik, hogy a válságkezelés költsége ne az adófizetők vállát nyomja. Az elkülönült szanálásfinanszírozási rendszeren felül, azt kiegészítve, bizonyos esetekben a

betétbiztosítók is kötelesek hozzájárulni a szanálás finanszírozásához. Az utóbbi jobb megértéséhez előzetesen szükséges röviden áttekinteni a szanálás európai uniós keretrendszerének főbb elemeit.

5.2. A szanálási keretrendszer főbb elemei

A betétbiztosítási irányelvvel azonos évben, 2014-ben fogadták el az Európai Unióban a hitelintézetek és a befektetési vállalkozások helyreállításáról és szanálásáról szóló 2014/59/EK irányelvet (Bank Recovery and Resolution Directive – BRRD, röviden: szanálási irányelv).⁵ A tagállamoknak ki kellett jelölniük a nemzeti szanálási hatóságot, ez Magyarország esetében a Magyar Nemzeti Bank lett⁶, míg a nemzeti szanálásfinanszírozási keretrendszer szerepét a 2014-ben létrejött Szanálási Alap⁷ tölti be.

A szanálási irányelv négy szanálási eszközt nevesít, amelyekkel minden tagállam szanálási hatóságának rendelkeznie kell:

- vagyoneértékesítés (a szanálás alá vont intézmény részének vagy egészének hatósági értékesítése piaci szereplő részére);
- áthidaló intézmény alkalmazása (a szanálás alá vont intézmény részének vagy egészének hatósági értékesítése ideiglenes jellegű, jellemzően csak néhány évig működő, áthidaló intézmény részére);
- eszközfelkötés (a válságkezelés során egyes vagyonelemek átruházása speciális szanálási vagyonelemre);
- hitelezői feltökésítés (a hitelezőket hatósági kényszerrel bevonják a veszteségviselésbe és a válsághelyzetbe került intézmény feltökésítésébe).

A nemzetközileg aktív csoportokra szanálási kollégiumokat kell létrehozni, amelynek tagjai az érintett tagállamok szanálási hatóságai, felügyeleti hatóságai és költségvetésért felelős minisztériumai mellett a betétbiztosítói rendszerek is, részben a később részletesebben tárgyalt szanálásfinanszírozási szerepkörük miatt.

5 Az Európai Parlament és a Tanács 2014. május 15-i 2014/59/EU irányelve a hitelintézetek és befektetési vállalkozások helyreállítását és szanálását célzó keretrendszer létrehozásáról és a 82/891/EGK tanácsi irányelv és a 2001/24/EK, a 2002/47/EK, a 2004/25/EK, a 2005/56/EK, a 2007/36/EK, a 2011/35/EU, a 2012/30/EU és a 2013/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv, valamint az 1093/2010/EU és a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról (lásd e Hivatalos Lap 190. oldalát).

6 Az MNB szanálási hatósági funkcióját részletesen bemutatja FÖLDÉNYINÉ– KÓMÁR– STRÉDA – SZEGEDI (2016).

7 A magyar Szanálási Alap munkaszervezettel nem rendelkezik, operatív működését jogszabályi rendelkezés alapján az OBA munkavállalók biztosítják.

A szanálás finanszírozására elsődlegesen a piaci szereplők befizetéseiből előzetesen feltöltött Szanálási Alap szolgál, amelynek forrásait igénybe lehet venni a következő célokra, akár kombináltan is:⁸

- a szanálás alatt álló intézmény, annak leányvállalatai, az átvevő, áthidaló intézmény vagy szanálási vagyonkezelő eszközeinek és kötelezettségeinek garantálása;
- a szanálás alatt álló intézmény, annak leányvállalatai, az átvevő, áthidaló intézmény vagy szanálási vagyonkezelő részére történő hitelnyújtás;
- a szanálás alatt álló intézmény vagy az ávevő eszközeinek megvásárlása;
- az átvevőnek, áthidaló intézménynek vagy szanálási vagyonkezelőnek nyújtott tőkehozzájárulás;
- kártalanítás, ha a tulajdonos, a hitelező vagy az OBA nagy veszteséget szenvedne el a szanálás során a felszámolási alternatívához képest.

Joggal merül fel a kérdés: ha létezik egy szanálásfinanszírozási keretrendszer, egy piaci szereplők által előzetesen feltöltendő pénzalap, akkor mi szükség van arra, hogy a betétbiztosító is finanszírozza a szanálást? Ennek a hátterét tekintjük át a következőkben.

5.3. A szanálás betétbiztosítói finanszírozása

A szanálás egyik legfontosabb célja a biztosított betétek tulajdonosainak védelme, ezért az európai uniós betétbiztosítási védelem alatti betétek a szanálás során nem vonhatók be a veszteségviselésbe. A hitelezői feltőkésítés hatálya nem terjedhet ki ezekre a betétrezsekre⁹, így a betétesek a kártalanítási összeghatárig szanálás alatt is hozzáférhetnek a pénzükhöz. A szanálási szabályozás tehát a veszteségviselési szabály alól kivételt enged, és érvényre juttatja a betétbiztosítói célkitűzést, a kártalanítási értékhatárt meg nem haladó betétrezsekhez való folyamatos hozzáférés biztosítását.

A szanálási irányelv 109. cikke úgy rendelkezik, hogy a szanálás alatt álló hitelintézet betétbiztosítási rendszere köteles hozzájárulni a szanálási intézkedések finanszírozásához, feltéve, hogy az adott szanálási intézkedés biztosítja, hogy a betétesek szanálás alatt is hozzáférjenek betéteikhez. A betétbiztosítói hozzájárulást mindig készpénzben kell teljesíteni.

⁸ A teljes körű felsorolást lásd a pénzügyi közvetítőrendszer egyes szereplőinek biztonságát erősítő intézményrendszer továbbfejlesztéséről szóló 2014. évi XXXVII. törvény 126. § (3) bekezdésében.

⁹ A biztosított betétek kártalanítási összeghatár feletti része bevonható a veszteségviselésbe a szanálás során.

A betétbiztosító szanáláshoz történő hozzájárulása ahhoz igazodik, amekkora veszteséget a kártalanítási összeghatárt meg nem haladó betéttel rendelkezők viseltek volna¹⁰, ha nem mentesítené őket a szabályozás a veszteségviselés alól. A betétbiztosítói hozzájárulás mértékét nem korlátozza az a tény, hogy a betétbiztosító vagyona, a pénzalap feltöltöttségi szintje a szanálási hozzájárulási igénynél alacsonyabb mértékű. Ilyen esetekben a betétbiztosítónak a tagintézetektől vagy külső forrásból gondoskodnia kell a szükséges források szanálási célú rendelkezésre bocsátásáról. A szanálás finanszírozásához szükséges külső forrásbevonás esetén az OBA jogszabályon alapuló, a pénzügyminiszter nyilatkozatától függő összegre vonatkozó állami készfizető kezességre jogosult¹¹, ami megkönnyíti a forrásbevonást.

A betétbiztosító túlzott veszteségviselésének elkerülését biztosító garanciális szabály, hogy a hitelezői feltőkésítéshez a kártalanítási értékhatárt meg nem haladó betétesek védelme érdekében fizetett hozzájárulás esetén a betétbiztosítói források a részvénnyé és egyéb tőkeelemmé történő konverzió keretében végrehajtható hitelezői feltőkésítésbe már nem vonhatók be.

A betétbiztosítói hozzájárulásnak felső határt szab, hogy az nem haladhatja meg a betétbiztosító vagyonának jogszabályban meghatározott, 2024-ig elérendő célszintje 50 százalékát.¹² Szintén felső korlátot jelent az a betétbiztosítót védő, garanciális szabály, amely szerint a betétbiztosító szanálásfinanszírozási felelőssége egyetlen esetben sem haladhatja meg annak a veszteségnek az összegét, amelyet abban az esetben kellett volna viselnie, ha az intézményt szanálás helyett felszámolás alá vonják, és a betétbiztosítónak kártalanítania kellene az ügyfeleket. Ez az úgynevezett NCWO (No Creditors Worse Off) alapelv, amely a tulajdonosok, a hitelezők és a betétbiztosító számára is garantálja, hogy a szanálás nem okozhat nagyobb veszteséget ahhoz képest, mintha az érintettek a hitelintézet felszámolása során a felszámolási rangsorban hitelezőként kaptak volna követelésük után megtérülést. Amennyiben az érintett szanálási eljárás lezárását követően a jogszabály által előírt független, külső értékelés mégis megállapítja, hogy a betétbiztosító nagyobb veszteséget viselt a szanálás finanszírozásából fakadóan, mint amennyit egy felszámolási eljárás esetén viselt volna, akkor a negatív különbözetet a Szanálási Alap köteles kompenzációként megtéríteni számára.

Magyarországon még nem fordult elő az OBA forrásainak szanálási célú felhasználása; az eddigi egyetlen hazai szanálás során nem volt olyan mértékű a hitelintézet vesztesége, hogy ennek a lehetősége felmerült volna. Más tagállamban viszont már sor került ilyen betétbiztosítói szerepvállalásra.

10 A kártalanítási összeghatár feletti összevont betétösszeggel rendelkező betétesek esetén a betétbiztosító által védett részre háruló veszteséget kell figyelembe venni.

11 Lásd a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 232. § (4) bekezdését.

12 A tagállamok nemzeti opcióként ennél magasabb felső korlátot is meghatározhatnak.

6. BETÉTBIZTOSÍTÓI SZANÁLÁSFINANSZÍROZÁS A GYAKORLATBAN: A GÖRÖG COOPERATIVE BANK OF PELOPONNESE SZANÁLÁSA (2015)

Egy betétbiztosító szanáláshoz történő hozzájárulására európai uniós példa a görög Cooperative Bank of Peloponnese 2015-ös szanálása, amelyet az Európai Bizottság (2015) és a Bank of Greece (2015) közzétett döntései alapján foglalunk össze.

A 2015-ös évben a görög bankrendszer egésze válságba került az országot sújtó gazdasági-pénzügyi problémák és a 2014 decemberét követő politikai bizonytalanság következtében. A görög hitelintézetekből nagy összegben vontak ki betéteket (fél év alatt a betétek 27,5%-át), valamint a bizalmi válság következtében a bankközi finanszírozási piachoz sem fértek hozzá. A görög gazdasági kilátások leromlottak, emiatt a háztartási és vállalati hitelekből fakadó, várható veszteségekre értékvesztést kellett elszámolni. A gazdasági és bankszektorszintű válság különösen érzékenyen érintette a szövetkezeti hitelintézeteket.

A Cooperative Bank of Peloponnese szövetkezeti formában működő hitelintézetként a régióban 1,5%, országosan 0,1% alatti piaci részesedéssel rendelkezett. A görög hitelintézetnél a helyi hatóságok több millió eurós tőkehiányt állapítottak meg, amelynek következtében kötelezték a hitelintézetet a tőkemegfelelés helyreállítására, de a Bank of Peloponnese tőkebevonási kísérlete 2015 decemberében sikertelenül zárult. A görög hatóságok úgy találták, hogy a hitelintézet engedélyének visszavonása esetén a kártalanítással nem fedezett betétrészek teljes összegükben veszteséget szenvednének el, ez pedig jelentős betétkivonási hullám kockázatát hordozta a többi hitelintézetnél, így szanálási eljárást indítottak.

A szanálási hatóság ideiglenes értékelést végzett, és a vagyonerőtesítés szanálási eszköz alkalmazása mellett döntött, amelynek keretében az ügyfélbetétek teljes állománya (97 millió euró) mellett minimális eszközt (2,3 millió eurót) jelöltek ki az átruházás céljára. A források és eszközök közötti különbségre további 4,7 millió euró biztonsági puffert képeztek, és azzal számoltak, hogy alapesetben így 99,6 millió euró összegű finanszírozást kell vállalnia a görög kollektív garanciaalapoknak az átruházás támogatására.

A szanálási hatóság ezekkel a feltételekkel és bizonytalansági tényezőkkel hirdette meg 2015. december 11-én zárt körben a négy legnagyobb görög bank között az átruházandó állományt, és várt tőlük ajánlatot. A legjobb ajánlat alapján a szanálási hatóság 2015. december 13-án a National Bank of Greece-t választotta, amely a finanszírozási különbözetből 5 millió euró elengedését vállalta, vagyis ennyivel kevesebbel kellett a kollektív garanciaalapoknak kipótolniuk a finanszírozási különbözetet. Az Európai Központi Bank 2015. december 18-án vonta vissza a Bank of Peloponnese engedélyét (HDIGF, 2015). Ezen a napon a szanálási alap az át-

ruházást támogatva, az ideiglenes értékelés szerint megállapított finanszírozási különbözet kétharmadát csökkentve az elengedett 5 millió euróval, összesen 61,4 millió eurót fizetett ki az átvevőnek azzal, hogy a végleges független értékelés alapján megállapított, maradék összeget megosztják a szanalási és betétbiztosítási alapok között.

A 2016. május 26-án elfogadott független értékelés (HDIGF, 2016) által megerősített finanszírozási különbözet (az 5 millió eurós „vételár” levonása után) az ideiglenes értékelés során becsülnél kisebb összeget, 87,6 millió eurót tett ki, ezért a szanalási alap további 3,7 millió eurós hozzájárulása mellett a betétbiztosítási alap 22,5 millió euróval, a teljes költségnek körülbelül a negyedével járult hozzá a szanalás költségeihez (HDIGF, 2017). A betétbiztosítási és a szanalási alap a Bank of Peloponnese felszámolásából vált jogosulttá költségeinek megtérítésére a felszámolási rangsorban elfoglalt pozíciójának megfelelően.

A görög eset tanulsága, hogy a szanalással sikerült elkerülni a más hitelintézetekre is átterjedő betétes roham és egy rendszerszintű válság kialakulásának kockázatát, amely mellett a görög betétbiztosítási alapnak a kb. 77 millió euró összegű kártalanítás helyett csak 22,5 millió euró összegben kellett hozzájárulnia a szanalás keretében történő átruházáshoz.

7. ÖSSZEFOGLALÓ

Cikkünkben áttekintettük a betétbiztosítási rendszerek kialakulását és globális elterjedését, valamint változatos szerepköreiket. Az OBA több korábbi, 1993–2006 közötti hitelintézeti válságkezelési esetének ismertetésén keresztül gyakorlati példákat is hoztunk a betétbiztosítási források nem kártalanítási célú felhasználására. Az ilyen alternatív betétbiztosítói funkciók kialakítására és működtetésére az Európai Unió 2014-es betétbiztosítási irányelve is opciót biztosít a tagállamoknak, bár ezzel a hazai jogalkotó az OBA esetében nem élt.

A betétbiztosítási irányelv a szanalás 2014-es európai uniós szabályozására tekintettel kötelező jelleggel vezette be a betétbiztosítók szanalásfinanszírozási kötelezettségét, amelynek a hátterét, feltételrendszerét és a kapcsolódó garanciális szabályokat részletesen ismertettük, valamint – hazai példa hiányában – a görög Cooperative Bank of Peloponnese szanalásának esetén keresztül mutattuk be a funkció gyakorlati megvalósítását.

Bár az OBA gyakorlatában eddig még nem fordult elő a szanalás betétbiztosítói finanszírozása, a betétbiztosítási irányelv által minden tagállami betétbiztosítótól kötelezően elvárt stresszteszt keretében, az OBA 2017–2021-es stresszteszttervezési ciklusában e funkció tesztelésére is sor kerül, ami segíti az intézményt abban, hogy válsághelyzetben gördülékenyen láthassa el e relatíve új feladatát.

Az OBA funkcióinak önálló stressztesztelése mellett álláspontunk szerint érdemes a hatóságok közötti együttműködést, információmegosztást, a feladat- és döntési hatáskörök megfelelő elkülönülését is tesztelni a teljes válságkezelési ciklust átfogó, az összes érintett hatóság bevonásával kialakított stressztesztek és válságszimulációs gyakorlatok során. A Világbank – elismerve az ilyen gyakorlatok fontos szerepét a válsághelyzetre történő felkészülésben – több válságszimulációs gyakorlatban nyújtott segítséget a pénzügyi szektort szabályozó hatóságoknak (*Almansi–Lee–Todoroki*, 2016).¹³ A válságszimulációs gyakorlatokat *Sánta* (2007) is a gyors és hatékony döntés érdekében szükséges válságkezelés és a válságkezelési eszköztár folyamatos fejlesztése egyik lényeges elemének tartja a jegybankok szemszögéből, de a cikk szerint a hatóságon belüli gyakorlat mellett a nemzeti vagy határon átívelő tesztek a hatóságok közötti együttműködés fejlesztése szempontjából is jelentős segítséget nyújtanak.

Véleményünk szerint elsődlegesen a hazai hatóságok közötti, majd később akár a külföldi hatóságokat is bevonó holisztikus, átfogó jellegű válságszimulációs gyakorlatok elvégzése hasznos tanulságokkal szolgálhatna az OBA-funkciókra nézve is. Az átfogó nemzeti hitelintézeti válságszimulációs gyakorlatokba tehát – a felügyeleti hatóságokon, a jegybankon és a kormány képviselőin túl – a pénzügyi stabilitási védőháló részeként működő OBA-t is célszerű bevonni.

13 A Világbank 2009-től 29 ilyen jellegű gyakorlatban vett részt, amelyből 24-et egy joghatóságon belül, 5-öt pedig több ország hatóságainak részvételével folytattak le.

HIVATKOZÁSOK

- ALMANSI, AQUILES – LEE, YEJIN CAROL – TODOROKI, EMIKO (2016): World Bank Crisis Simulation Exercises – What Is at Stake in Coordinating and Making Decisions in a Crisis. *FIRST Lessons Learned Series*, 2016. október, <http://documents.worldbank.org/curated/en/113211476784608216/pdf/109243-BRI-Knowledge-notes-series-PUBLIC-ABSTRACT-SENT-FIRSTLLSNCSE.pdf> (letöltve: 2018. szeptember 12.).
- Bank of Greece (2015): Application of the sale of business tool under Article 38, within Article 2, of Law 4335/2015 to the credit institution under resolution “Cooperative Bank of Peloponnese Coop Ltd”, Meeting 28/18.12.2015, Resolution Measures Committee (EBA notification), https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1331379/1812015_Decision.pdf (letöltve: 2018. szeptember 7.)
- BRRD (2014): Az Európai Parlament és a Tanács 2014. május 15-i 2014/59/EU irányelve a hitelintézetek és befektetési vállalkozások helyreállítását és szanálását célzó keretrendszer létrehozásáról és a 82/891/EGK tanácsi irányelv és a 2001/24/EK, a 2002/47/EK, a 2004/25/EK, a 2005/56/EK, a 2007/36/EK, a 2011/35/EU, a 2012/30/EU és a 2013/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv, valamint az 1093/2010/EU és a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról (190. o., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0059&from=EN>) (letöltve: 2018. szeptember 21.)
- DEMIRGÜÇ-KUNT, ASLI – KANE, EDWARD J. (2002): Deposit Insurance Around the Globe: Where Does It Work? *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 16, No. 2, Spring, pp. 175–195, <https://www2.bc.edu/edward-kane/depositInsArndGlobe.PDF> (letöltve: 2018. szeptember 21.).
- DGSD (2014) Az Európai Parlament és a Tanács 2014. április 16-i 2014/49/EU irányelve a betétbiztosítási rendszerekről (149. o.), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0049&from=EN> (letöltve: 2018. szeptember 21.).
- Európai Bankhatóság (EBH) (2016): Iránymutatások a 2014/49/EU irányelvben meghatározott betétbiztosítási rendszerek stressztesztjeiről, EBA/GL/2016/04, 2016. október 19., <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1627818/EBA-GL-2016-04+GL+on+DGS+stress+test-EN.pdf/136c358a-abf7-49fi-888b-79dd84e4e5f> (letöltve: 2018. szeptember 6.).
- EC (2015): State aid No. SA.43886 (2015/N) – Greece. Resolution of Cooperative Bank of Peloponnese, Brüsszel, 2015. december 17., http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/261827/261827_1730065_118_2.pdf (letöltve: 2018. szeptember 7.).
- FDIC (1998): A Brief History of Deposit Insurance in the United States. Federal Deposit Insurance Corporation, 1998. szeptember, <https://www.fdic.gov/bank/historical/brief/brhist.pdf> (letöltve: 2018. szeptember 25.).
- FÖLDÉNYINÉ LÁHM KRISZTINA – KÓMÁR ANDRÁS – STRÉDA ANTAL – SZEGEDI RÓBERT (2016): Bankszanálás mint új MNB-funkció – az MKB Bank szanálása. *Hitelintézeti Szemle*, 15. évf. 3. szám, 5–27. o., <http://www.hitelintezetiszemle.hu/letoltes/hitelintezeti-szemle-2016-szeptember-hun-extra-lj.pdf> (letöltve: 2018. szeptember 21.).
- HDIGF (2015): Resolution of Credit Institution “Cooperative Bank of Peloponnese Coop. LTD – Initial valuation”. Hellenic Deposit and Investment Guarantee Fund (sajtóközlemény), 2015. december 18., http://www.teke.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=167:resolution-of-credit-institution-cooperative-bank-of-peloponnese-coop-ltd-initial-valuation&catid=13&Itemid=319&lang=en (letöltve: 2018. szeptember 21.).
- HDIGF (2016): Resolution of Credit Institution “Cooperative Bank of Peloponnese Coop. LTD – Final valuation”. Hellenic Deposit and Investment Guarantee Fund (sajtóközlemény), 2016. június 8., http://www.teke.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=190:resolution-of-credit-institution-cooperative-bank-of-peloponnese-coop-ltd-final-valuation&catid=13&Itemid=319&lang=en (letöltve: 2018. szeptember 21.).
- HDIGF (2017): Annual report 2016. 2017. március, http://www.teke.gr/files/Annual_Report_2016-EN.pdf (letöltve: 2018. szeptember 7.).

- IADI (2011): IADI Annual Survey 2011. International Association of Deposit Insurers, [HTTPS://WWW.IADI.ORG/EN/ASSETS/FILE/DEPOSIT%20INSURANCE%20SURVEYS/2011%20ANNUAL%20SURVEY.XLSX](https://www.iadi.org/en/assets/file/deposit%20insurance%20surveys/2011%20annual%20survey.xlsx), (letöltve: 2018. szeptember 5.).
- IADI (2017): IADI Annual Survey 2017, [HTTPS://WWW.IADI.ORG/EN/ASSETS/FILE/DEPOSIT%20INSURANCE%20SURVEYS/2017_IADI_ANNUAL_SURVEY_17052018.XLSX](https://www.iadi.org/en/assets/file/deposit%20insurance%20surveys/2017_IADI_ANNUAL_SURVEY_17052018.XLSX), (letöltve: 2018. szeptember 5.).
- IADI (2018a): Deposit Insurance Systems – DIS Worldwide, <https://www.iadi.org/en/deposit-insurance-systems/dis-worldwide/>, (letöltve 2018. szeptember 20.).
- IADI (2018b): Deposit Insurance Systems – Systems under Development, <https://www.iadi.org/en/deposit-insurance-systems/systems-under-development/> (letöltve: 2018. szeptember 20.).
- OBA (1999): Beszámoló az Országos Betétbiztosítási Alap 1998. évi gazdálkodásáról és az 1999. évi költségvetési terv. Budapest, 1999. február 28., https://www.oba.hu/images/stories/downloads/eves_jelentesek/1998_evi_beszamolo.pdf (letöltve: 2018. szeptember 6.).
- OBA (2003): Az első tíz év 1993–2003, https://www.oba.hu/images/stories/downloads/oba/az_első_tíz_ev.pdf (letöltve: 2018. szeptember 6.).
- OBA (2008): Az Országos Betétbiztosítási Alap 15 éve a Betétesek Szolgálatában – bizalomerosztés biztos alapokon. Budapest, 2008. március 21., https://www.oba.hu/images/stories/downloads/oba/15_eves_az_OBA.pdf (letöltve: 2018. szeptember 6.).
- OBA (2018): Éves jelentés 2017, https://www.oba.hu/images/stories/downloads/eves_jelentesek/oba_eves_jelentes_2017_HUN_640_WEB.pdf (letöltve: 2018 szeptember 12.).
- SÁNTA LÍVIA (2007): A jegybankok szerepe a válságkezelésben – hogyan segítik ezt a válságszimulációs gyakorlatok? *MNB Szemle*, november, <https://www.mnb.hu/letoltes/santa.pdf> (letöltve: 2018. szeptember 12.).